

JACEK RYDZEWSKI

BADANIA POSZUKIWAWCZE I WERYFIKACYJNE W DOLNYM DORZECZU SZRENIAWY

Obecne badania nad osadnictwem prahistorycznym na lessach Wyżyny Małopolskiej, prowadzone przez Zakład Archeologii Małopolski IHKM PAN, są kontynuacją badań, których pierwszy etap, dotyczący neolitu, został ukończony w 1970 r. W badaniach tych podstawową rolę odgrywają szczegółowe poszukiwania powierzchniowe, one bowiem umożliwiają próbę przeprowadzenia rekonstrukcji przemian w formach zasiedlenia i eksploatacji środowiska naturalnego przez ludność prahistoryczną.

Drugi etap realizacji tego programu obejmuje okres od pojawienia się na badanym obszarze plemion wczesnobrązowych, reprezentowanych archeologicznie przez grupę Chłopice-Veselé i kulturę mierzanowicką do okresu wczesnośredniowiecznego¹. Celem zwiększenia bazy źródłowej postanowiono przeprowadzić osadnicze badania powierzchniowe w dorzeczu dolnej Szreniawy, by uzupełnić obraz, jaki uzyskano po podobnych badaniach nad Dłubnią, Szreniawą górną i środkową oraz częściowo nad Nidzicą, w rejonie ujścia Sancygniówki².

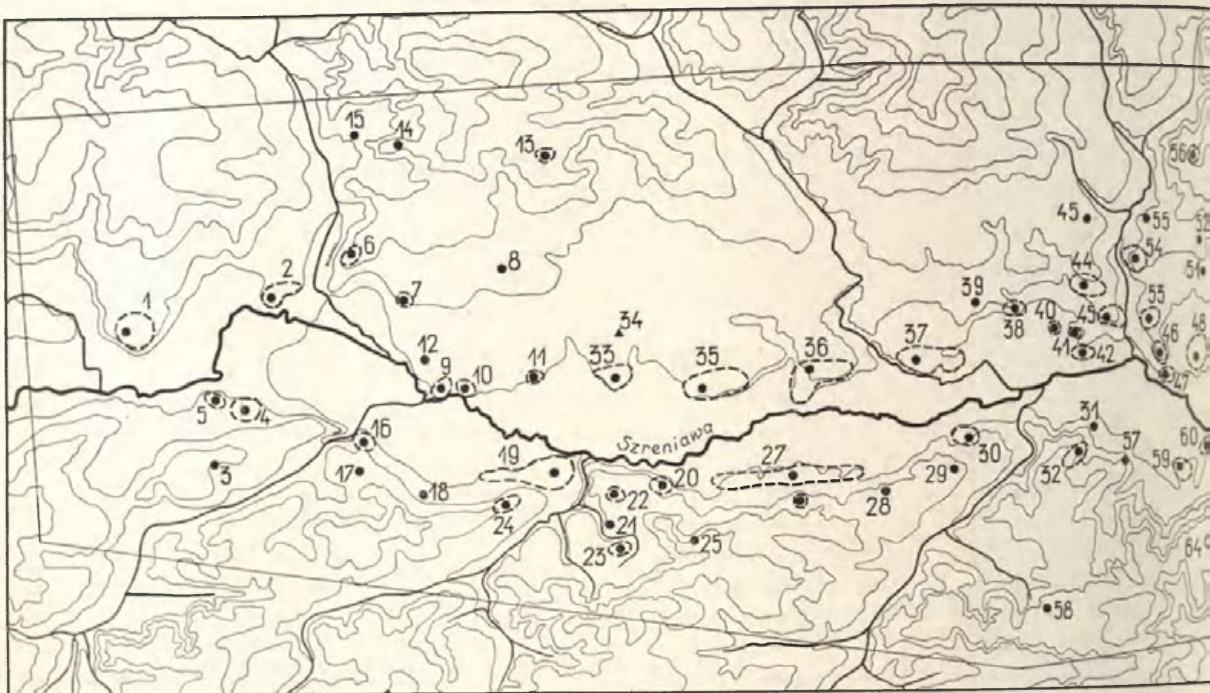
Dorzecze dolnej Szreniawy leży w obrębie Działów Proszowickich, w południowo-zachodniej połaci Niecki Nidziańskiej. Obszar ten różni się geologicznie i morfologicznie od częściowo środkowego oraz górnego odcinka badanej rzeki, znajdujących się w obrębie Wyżyny Miechowskiej³. Badany obszar dorzecza dolnej Szreniawy zbudowany jest z piasków, żwirów i ilów tortońskich, które wypełniły Nieckę Nidziańską. W późniejszych okresach utwory te zostały przykryte osadami plejstoceniowymi i holoceniowymi, przede wszystkim piaskami i madami w dolinach rzecznych oraz grubym płaszczem lessu. Rzeźba tego obszaru modelowana była od ustąpienia morza tortońskiego⁴. Dominującą formą są tu spłaszczone garby o prze-

¹ Jest to generalnym celem prowadzonych badań. Realizacja tych zamierzeń przebiegała będzie etapami ze względu na wielką ilość problemów odległych od siebie tematycznie i chronologicznie, które należy opracować.

² J. Kruk, *Badania poszukiwawcze i weryfikacyjne w dorzeczu Dłubni*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 21: 1969, s. 347—373; tegoż, *Sondażowe badania wykopaliskowe w rejonie wiosek Nidzicy i Sancygniówki*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 21: 1969, s. 57—65; tegoż, *Badania poszukiwawcze i weryfikacyjne w górnym i środkowym dorzeczu Szreniawy*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 22: 1970, s. 271—294.

³ M. Tyczyńska, *Morfologia środkowej części dorzecza Szreniawy*, „Dokumentacja Geograficzna”, z. 6: 1959, s. 1.

⁴ M. Mizera, *Morfologia dorzecza dolnej Szreniawy*, Kraków 1952 (praca magisterska w rękopisie). Pragnę tu złożyć autorce wyrazy podziękowania za udostępnienie mi rękopisu tej pracy.

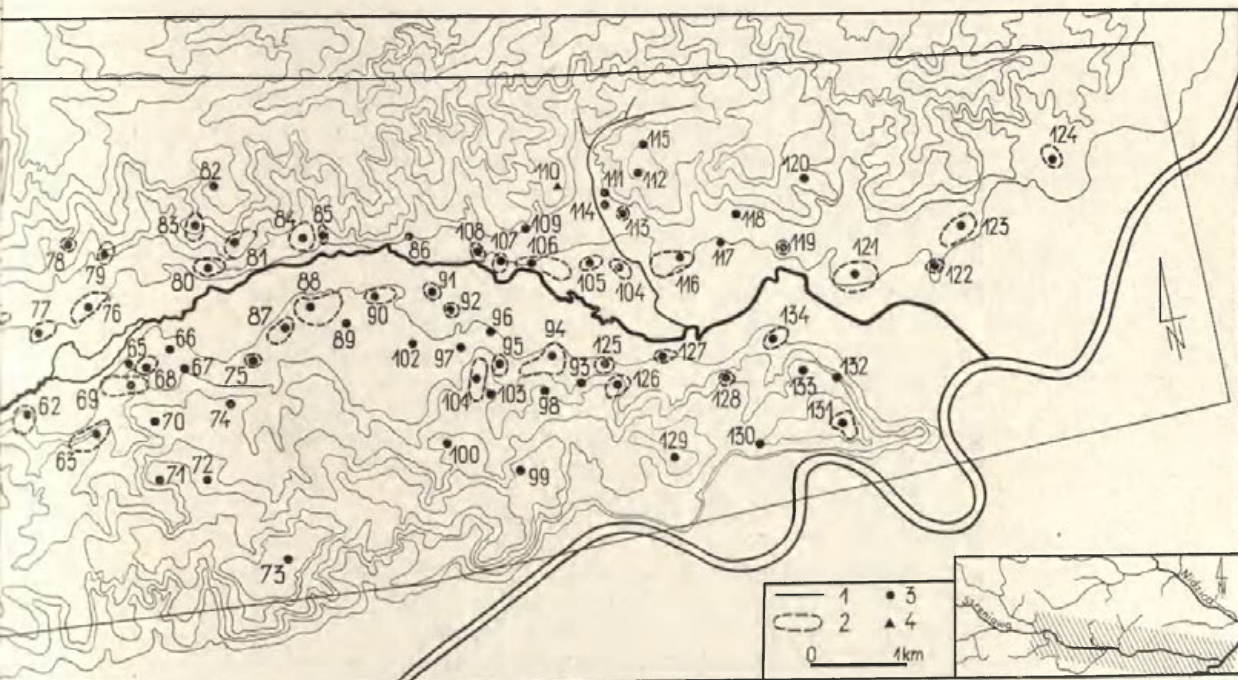
Ryc. 1. Osadnictwo prahistoryczne w dorzeczu dolnej Szreniawy:

1 — granica obszaru badanego szczegółowo; 2 — zasięg występowania materiału na powierzchni; 3 — osady i cmentarzyska; 4 — kurhany

ciężnej wysokości 250—270 m npm. Stoki grzbietów opadają łagodnie ku dolinom głównej rzeki Szreniawy i jej dopływów. Doliny te oddzielają poszczególne garby. Zbocza dolin i stoki rozcięte są mniejszymi dolinkami na ogół nieckowatymi i płaskodennymi. Na całym obszarze zachodzą dzisiaj procesy denudacyjne, rezultatem których są wąwozy, parowy, osuwiska, obrywy — modelują one rzeźbę w dalszym ciągu, lecz mają małe rozmiary. Współczesne pokrycie roślinne jest bardzo ubogie — dominuje krajobraz pól uprawnych. Sytuacja glebowa nie jest urozmaicona: na interesującym nas obszarze występują lessowe gleby brunatne i czarnoziemy oraz w dolinach rzecznych wąskim pasem mady.

Badaniami objęto odcinek dorzecza od ujścia Ścieklca (rejon Proszowic) do ujścia Szreniawy do Wisły. Omawiany fragment dorzecza ma w przybliżeniu kształt prostokąta i długość jego wynosi ok. 23 km. W trakcie badań kontrolowano zasadniczo obszar do granicy działów wodnych Szreniawy, z tym że szczegółowymi obserwacjami pokryto teren do bezpośredniego zaplecza wysoczyzny włącznie, robiąc gdzieś wypady w głąb wierzchowiny. Przeciętnie więc pas badań wynosił 2—3 km w bok od koryta rzeki, co oznacza, że badaniami objęto powierzchnię ok. 115 km². Badania powyższe wykonano w ciągu 10 tygodni, w dwóch turach: wiosennej — w kwietniu i maju, oraz jesiennej — w październiku i listopadzie. Metoda prowadzenia badań jest znana i nie ma potrzeby jej szczegółowego prezentowania⁵. Odkrywane stanowiska lokalizowano na mapie w skali 1:25 000,

⁵ Metoda prowadzenia poszukiwań powierzchniowych z punktu widzenia po-

określając w skali mapy ich zasięg⁶. Ogółem na terenie dorzecza dolnej Szreniawy odkryto i zweryfikowano 134 stanowiska archeologiczne, w tym 19 stanowisk kultury ceramiki wstęgowej rytej, 26 kultury lendzielskiej, 27 kultury pucharów lejowatych, 6 kultury ceramiki promienistej, 1 kultury ceramiki sznurowej, 17 kultury mierzanowickiej, 14 kultury trzcinieckiej, 34 kultury łużyckiej, 17 z okresu późno-lateńskiego, 70 kultury przeworskiej z okresu rzymskiego oraz 23 wczesnośredniowieczne.

KATALOG STANOWISK

Podane niżej opisy stanowisk zawierają: A. lokalizację topograficzną⁷, B. skrócony opis sytuacji morfologicznej, określenie materiału oraz jego rozprzestrzenienie. Stanowiska opisano w kolejności ich odkrywania. Każde z nich opatrzone jest cyfrą odpowiadającą numeracji na załączonej mapie (ryc. 1).

trzeb badań nad osadnictwem została przedstawiona przez J. Kruka, *Z zagadnień metodyki badań poszukiwawczych*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 22: 1970, s. 445–456.

⁶ W terenie pracowano na powiatowej mapie administracyjnej w skali 1:25 000 wydanej w 1963 r., natomiast do określenia lokalizacji topograficznej stanowisk posłużyła mapa topograficzna w skali 1:50 000 z 1951 r.

⁷ Lokalizację topograficzną podano w zapisie skróconym; 48/31 — pas i stęp, x — współrzędna topograficzna rosnąca z południa na północ, y — współrzędna topograficzna rosnąca z zachodu na wschód. Lokalizacja według odwzorowania Gaussa i Krügera.

1. Opatkowice⁸, pow. Proszowice, stan. 3:

A. 48/30, x=5563,000, y=4450,000. B. Wyraźnie wyodrębniony cypel dolnych partii zboczy lewego obrzeżenia doliny Szreniawy, otoczony od wschodu i południa doliną zalewową Szreniawy, od zachodu doliną zalewową Ściekła. Wzniesienie ponad poziom łąk dolinnych ok. 15 m. Materiał zabytkowy występował w czolowej partii wierzchowiowego wypłaszczenia cypla, w rozrzucie ok. 400×375 m. Niezbyt liczne skorupy kultury pucharów lejowatych i ew. kultury ceramiki promienistej oraz kultur trzcinieckiej i łużyckiej.

2. Szreniawa, pow. Proszowice, stan. A — „Podmłynie”:

A. 48/30, x=5562,900, y=4451,450. B. Niski, szeroki cypel dolnych partii zboczy lewego obrzeżenia doliny Szreniawy. Rzeka podchodzi w tym miejscu do samej krawędzi cypla, po czym odchodzi na południowy wschód, tworząc szeroką dolinę zalewową. Od wschodu opływa cypel bezimienny ciek płynący od Klimontowa. Wzniesienie ponad poziom łąk dolinnych ok. 5—6 m. Materiał zabytkowy grupował się w południowej partii opisywanej formy terenowej, w rozrzucie ok. 200×350 m. Odkryto fragmenty ceramiki kultur: lendzielskiej, pucharów lejowatych, trzcinieckiej, łużyckiej oraz z późnego okresu lateńskiego.

3. Proszowice⁹, mp., stan. 6:

A. 48/30, x=5561,320, y=4450,550. B. Wypłaszczenie wierzchowy dominujące nad Proszowicami. Na północy stok wysoczyzny stromo opada ku dolinie Szreniawy, na południu stosunkowo łagodnie ku bezimiennemu dopływowi tej rzeki. Wierzchovina wyłożona zdegradowanym czarnoziemem. Materiał zabytkowy: 1 retuszowany fragment krzemienia oraz skorupa średniowieczna.

4. Proszowice, mp., stan. 7 — „Zagrody”:

A. 48/31, x=5561,925, y=4450,775. B. Stanowisko leży na skraju prawej terasy Szreniawy, pomiędzy przysiółkami „Zagrody” i „Wygoda”, tuż nad szeroką w tym miejscu doliną zalewową rzeki. Wzniesienie ponad poziom łąk dolinnych ok. 10—12 m. Ubogi materiał zabytkowy występował w rozrzucie ok. 300×150 m. Wystąpiły skorupy kultury pucharów lejowatych, bliżej nie określone skorupy neolityczne, ponadto ceramika kultury łużyckiej i wczesnośredniowieczna (m. in. ceramika „biała”).

5. Proszowice, mp., stan. 8 — „Zagrody”:

A. 48/31, x=5562,000, y=4450,575. B. Stanowisko leży w odległości ok. 150 m na NW od stanowiska 7, na skraju tej samej terasy, wcinającej się cypłowato w tym miejscu w dolinę zalewową Szreniawy. Niezbyt liczny materiał zabytkowy występował w rozrzucie ok. 100×200 m. Osada kultury przeworskiej z okresu rzymskiego.

6. Stogniewice, pow. Proszowice, stan. C:

A. 48/30, x=5563,080, y=4452,120. B. Wąski cypel wysoczyzny, usytuowany na osi SW—NE, opadający stromymi stokami na W, ku dolince bezimiennego lewego

⁸ Stanowiska 1 i 2 w Opatkowicach zostały odkryte podczas poprzednich akcji prowadzonych przez ZAM (Kruk, *Badania...*, s. 292—293). W tekście niniejszego sprawozdania cyfrową numerację podawano tylko wtedy, gdy istniała numeracja znanych uprzednio stanowisk z danej miejscowości. W innych wypadkach stanowiska oznaczano literami.

⁹ Numer 1 posiada stanowisko kopane w związku z budową Szpitala Powiatowego (J. Prokopowicz, *Nowe neolityczne stanowisko w Proszowicach*, „Materiały Archeologiczne”, t. 7: 1966, s. 79—86), natomiast stanowiska 2—5 odkryto podczas poprzednich badań (Kruk, *Badania...*, s. 293).

dopływu Szreniawy, zaś na S i SE ku dolinie zalewowej Szreniawy. Ta silnie eksponowana forma terenowa zbudowana jest „tarasowato”. W czołowej partii wyższego „tarasu”, ok. 25 m nad poziomem łąk dolinnych, zlokalizowano małą osadę neolityczną (obozowisko?). Nieliczny materiał zabytkowy reprezentował kulturę ceramiki wstęgowej rytej i lendzielską.

7. Stogniewice, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, x=5562,600, y=4452,525. B. Zachowany fragment lewej terasy Szreniawy, pochodzący z okresu zlodowacenia środkowopolskiego. Stanowisko położone na głębokim zapleczu tej terasy, tuż pod progiem wysoczyzny, na stoku o stosunkowo niewielkim nachyleniu i wystawie S. Teren stanowiska wyłożony lessową glebą brunatną. Na przestrzeni ok. 100×200 m wystąpiło niewiele fragmentów ceramiki z późnego okresu rzymskiego.

8. Stogniewice, pow. Proszowice, stan. B:

A. 48/31, x=5562,625, y=4453,400. B. Na długim, łagodnym stoku wznoszącym się ponad lewą terasą Szreniawy, obok cmentarza cholerycznego. Jedna skorupa średniowieczna.

9. Górka Stogniewska, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, x=5561,625, y=4452,650. B. Południowo-zachodni kraniec rozległego fragmentu lewej terasy Szreniawy. Rzeka podchodzi w tym miejscu pod sam stok terasy. Na wypłaszczeniu terasy osada (ok. 100×200 m) z bogatym materiałem ceramicznym kultury łużyckiej i przeworskiej z późnego okresu rzymskiego. Zdecydowanie przeważały materiały późnorzymskie (ceramika siwa). Znaleziono ponadto 1 fragment ceramiki średniowiecznej.

10. Górka Stogniewska, pow. Proszowice, stan. B:

A. 48/31, x=5561,500, y=4453,000. B. Stanowisko leży ok. 350 m na E od stanowiska A, na załomie tej samej terasy. Na przestrzeni ok. 100×150 m występowały materiały neolityczne (kultura ceramiki wstęgowej rytej, lendzielska i pucharów lejowatych), kultury łużyckiej (?) oraz w dość dużej ilości kultury przeworskiej z okresu rzymskiego.

11. Górka Stogniewska, pow. Proszowice, stan. C:

A. 48/31, x=5561,325, y=4454,150. B. Wschodni kraniec opisywanego powyżej fragmentu lewej terasy Szreniawy. Od wschodu formę tę ogranicza dolinka bezimiennego potoku wpadającego od północy do Szreniawy, wypływającego ze wsi Przewody. Nad stokiem terasy, na jej wypłaszczeniu, znajduje się niewielkich rozmiarów osada z materiałami kultury ceramiki promienistej, łużyckiej, lateńskimi (?) i późnorzymskimi. Wymienione kultury reprezentowane są na stanowisku mniej więcej jednakowo.

12. Górka Stogniewska, pow. Proszowice, stan. D:

A. 48/31, x=5561,950, y=4452,550. B. Bezpośrednie zaplecze krawędzi lewej terasy Szreniawy, przy szosie Proszowice—Koszyce. Zweryfikowano tu cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej¹⁰.

¹⁰ A. Krauss, *Sprawozdanie Działu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Krakowie za rok 1966*, „Materiały Archeologiczne”, t. 9: 1968, s. 336.

13. Posiłów, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, $x=5563,700$, $y=4454,290$. B. Kulminacja wysoczyzny ograniczająca od północy dolinę Szreniawy, pomiędzy wsiami Posiłów i Przewody. Wzniesienie ponad dolinę zalewową Szreniawy ok. 50 m. Na płaskiej czapie wierzchowinowej wyłożonej czarnoziemem znajduje się niezbyt duża (100×200 m) osada z nie określonymi bliżej materiałami neolitycznymi.

14. Teresin, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, $x=5564,100$, $y=4452,950$. B. Długi, silnie akcentujący się w terenie cyfel wysoczyzny, usytuowany na osi W—E, pomiędzy przysiółkami „Czarny Dół” i „Orlica”. Na kulminacji cypla znaleziono 1 fragment naczynia kultury pucharów lejewatych (?).

15. Klimontów, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, $x=5564,250$, $y=4452,600$. B. Zachodni kraniec opisanej wyżej formy terenowej, nisko nad doliną potoku płynącego z Klimontowa do Stogniewic. Miejsce to leży pomiędzy przysiółkami „Orlica” i „Hałdowiec”. Odkryto kilka ułamków ceramiki, prawdopodobnie późnorzymskiej.

16. Jakubowice, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/30, $x=5561,125$, $y=4452,075$. B. Wysunięty w dolinę zalewową Szreniawy niewielki cyfel prawego obrzeżenia doliny tej rzeki. Na wypłaszczeniu tej formy, ok. 10—15 m nad doliną zalewową, znajduje się niewielka, lecz bardzo bogata wiekokulturowa osada prahistoryczna, dochodząca pod próg wysoczyzny. Na przestrzeni 150×100 m występował bardzo liczny materiał ceramiczny i krzemienisty kultury lendzielskiej (faza modlnicka) oraz w niewielkich ilościach kultury pucharów lejewatych, łużyckiej, z okresu późnolateńskiego i rzymskiego. Teren stanowiska został częściowo zniszczony przez prace budowlane.

17. Jakubowice, pow. Proszowice, stan. B:

A. 48/30, $x=5560,900$, $y=4452,000$. B. Stanowisko położone jest na garbie wysoczyznowym, usytuowanym równolegle do doliny Szreniawy, bezpośrednio nad stanowiskiem A. Na niewielkiej przestrzeni odkryto bliżej nie określoną skorupę neolityczną oraz trzy skorupy z okresu rzymskiego.

18. Majowa, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, $x=5560,450$, $y=4452,400$. B. Łagodny, wyłożony czarnoziemem stok, opadający ku dolinie zalewowej Szreniawy, na prawym brzegu rzeki. Wystawa NE. Ów stok jest głęboko cofnięty aż pod wysoczyznę, która stanowi bezpośrednie zaplecze stanowiska. 1 skorupa późnorzymska.

19. Kowala, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, $x=5560,375$, $y=4453,575$. B. Rozległe wypłaszczenie zachowanego fragmentu terasy środkowopolskiej na prawym brzegu Szreniawy. Wzniesienie ponad terasę zalewową ok. 6—10 m. Jest to rozległa wyłożona czarnoziemem płaszczyna, obejmująca trzy małe wzniesienia, ograniczona od południa i wschodu progiem wysoczyzny. Materiał zabytkowy występował niemal na całej powierzchni opisanego fragmentu terasy, na przestrzeni ok. 1000×500 m. Największe skupienie materiału wystąpiło w zachodniej partii opisanego terenu. Duża osada z materiałami kultur: ceramiki wstęgowej rytej, mierzanowickiej, trzcienieckiej, łużyckiej,

z późnego okresu lateńskiego (?) oraz przeworskiej z późnego okresu rzymskiego. Zdecydowanie przeważają materiały późnorzymskie¹¹.

20. Kowala, pow. Proszowice, stan. B:

A. 48/31, $x=5560,180$, $y=4454,600$. B. Wysunięty ku E niski cypel wysoczyzny (ok. 15 m nad poziomem terasy zalewowej), leżący bezpośrednio nad Szreniawą. Cypel ten od wschodu opływa mały potok wpadający do rzeki. Na wierzchowinowym wypłaszczeniu tego cypla znajduje się osada kultury pucharów lejowatych. Bogaty materiał ceramiczny i krzemienisty występuje w zwartym zasięgu na przestrzeni ok. 200×200 m. Wg informacji właściciela pola wykopano tu grób szkieletowy, któremu towarzyszyła ceramika, ponadto znajdował on liczne skorupy podczas kopania dołów gospodarczych.

21. Kowala, pow. Proszowice, stan. C:

A. 48/31, $x=5559,750$, $y=4454,100$. B. Niewielkie, stożkowate wzniesienie za pierwszym garbem wysoczyzny, licząc od koryta Szreniawy, na jej prawym brzegu. Kóta 230,4. Wzgórze od zachodu ograniczone jest dolinką małego cieku, odprowadzającego wodę z wilgotnych łąk rozciągających się od południa. Miejsce wybitnie eksponowane terenowo, choć niewielkie. Z powierzchni wzgórza zebrano 1 skorupę średniowieczną. Wzgórze to uznano za kurhan i wprowadzono do literatury¹².

22. Kowala, pow. Proszowice, stan. D:

A. 48/31, $x=5560,100$, $y=4454,200$. B. Stanowisko leży pomiędzy stanowiskami A i B, na południowym stoku wysokiego garbu wysoczyzny, usytuowanego na osi NW—SE, oddzielającego wspomniane stanowiska, tuż na północ od drogi Kowala—Mniszów-Kolonia. Na stanowisku stwierdzono nikłe ślady osadnictwa neolitycznego (kultura pucharów lejowatych?) oraz liczniejsze zabytki późnorzymskie i średniowieczne. Stosunkowo nieliczny materiał zabytkowy występuje na przestrzeni 200×200 m.

23. Kowala, pow. Proszowice, stan. E:

A. 48/31, $x=5559,530$, $y=4454,000$. B. Bezpośrednio na południe od rzekomego kurhanu (stan. C) znajduje się lokalny niski cypel usytuowany na osi W—E, wcinający się w dolinę małego bezimiennego cieku uchodzącego do potoku Kowali. Cypel ten odchodzi od niskiego garbu wysoczyzny, u nasady przecięty jest szosą prowadzącą do Proszowic. Na jego powierzchni (ok. 150×250 m) znajduje się osada wczesnośredniowieczna z ubogim materiałem na powierzchni. Jedna skorupa nieokreślona.

24. Kowala, pow. Proszowice, stan. F:

A. 48/31, $x=5560,150$, $y=4453,150$. B. Długi garb wysoczyzny usytuowany na osi W—E, ograniczający od południa dolinę Szreniawy. Od południa i południowego wschodu garb ten jest ograniczony dobrze wykształconą, płaskodenną doliną potoku Kowali, wpadającego do Szreniawy. W widłach obu wspomnianych cieków garb ten przechodzi w długi cypel — góruje tu bezpośrednio nad stanowiskiem A. W czołowej części tego cypla, na przestrzeni ok. 300×150 m, znajduje się osada średniowieczna. Materiał ubogi.

¹¹ Na stanowisku tym prowadzono badania ratownicze; por. Krauss, *Sprawozdanie...*, s. 335.

¹² J. Piwowarski, *Rejestr zabytków przedhistorycznych znajdujących się na terenie powiatu miechowskiego*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 13: 1935, s. 180.

25. Mniszów-Kolonia, pow. Proszowice, stan. B:

A. 48/31, $x=5559,450$, $y=4454,800$. B. Wypłaszczenie wysoczyzny bezpośrednio ponad doliną Szreniawy. Obok dawnego dworu znaleziono kilka skorup średniowiecznych.

26. Mniszów-Kolonia, pow. Proszowice, stan. C:

A. 48/31, $x=5559,625$, $y=4455,875$. B. Północny, stromy stok wysoczyzny, opadający ku dolinie Szreniawy. 15 m nad terasą erozyjną znajduje się jedyne w tym miejscu lokalne, niskie wzniesienie (ok. 300 m na E od cegielni). Znaleziono tam dwie bliżej nie określone skorupy neolityczne.

27. Mniszów-Kolonia, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, $x=5559,750$, $y=4456,000$. B. Długi, zachowany fragment prawej terasy Szreniawy pomiędzy Kowalą a Pławowicami. Terasa ta zachowana jest na przestrzeni ok. 1400 m, szerokości ok. 200 m. Wierzchowina tej formy wzniesiona jest ponad poziom doliny zalewowej rzeki ok. 10—12 m. Omawiana forma składa się z szeregu słabo wyodrębnionych cypelków pooddzielanych lokalnymi obniżeniami. Na całej powierzchni opisanego fragmentu terasy występuje niezbyt bogaty materiał archeologiczny: kilka skorup kultury lendzielskiej, mierzanowickiej (?), łużyckiej (?), oraz w zdecydowanej większości skorupy kultury przeworskiej z późnego okresu rzymskiego.

28. Pławowice, pow. Proszowice, stan. D:

A. 48/31, $x=5559,410$, $y=4456,780$. B. Strefa brzeżna garbu wysoczyzny, zamykającego dolinę Szreniawy od południa. Garb ten ograniczony jest od południa nieckowatą dolinką Potoku Pławowickiego. Na jego kulminacji, tuż nad stromym północnym stokiem znaleziono na powierzchni skorupę wczesnośredniowieczną.

29. Pławowice, pow. Proszowice, stan. E:

A. 48/31, $x=5559,550$, $y=4457,440$. B. Około 600 m na E od stanowiska D, na cypłowym zakończeniu opisanego wyżej garbu, tuż nad poziomem terasy Szreniawy odkryto dwie skorupy neolityczne, prawdopodobnie kultury lendzielskiej.

30. Pławowice, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, $x=5559,925$, $y=4457,650$. B. Załom prawej terasy Szreniawy, tuż nad doliną zalewową. Wzniesienie ponad poziom łąk dolinnych ok. 10—15 m. Na przestrzeni ok. 150×300 m występuje niezbyt bogaty materiał zabytkowy. Wśród zebranych fragmentów ceramiki najslabiej reprezentowany jest neolit (jedna bliżej nie określona skorupa), nieco więcej jest ceramiki z okresu rzymskiego, natomiast najliczniej reprezentowana jest kultura łużycka.

31. Pławowice, pow. Proszowice, stan. B:

A. 48/31, $x=5559,600$, $y=4458,975$. B. Lekkie podniesienie prawego obrzeżenia doliny Szreniawy, tuż ponad łąkami w dolinie zalewowej i w bezpośrednim sąsiedztwie progu wysoczyzny podchodzącej tu do łąk dolinnych. Nikłe ślady osadnictwa kultury lendzielskiej.

32. Pławowice, pow. Proszowice, stan. C:

A. 48/31, $x=5559,450$, $y=4458,720$. B. Cypłowate odgałęzienie wysoczyzny, usytuowane na osi SW—NE, bezpośrednio nad doliną Szreniawy. Teren opada stromymi stokami ku dolinie tej rzeki (na N i E), zaś na południe ku małej, nieckowatej dolince odwadniającej okresowo, rozcinającej płat wysoczyzny na dwa równoległe

garby. W czołowej partii opisanej formy, nad stokiem, na wypłaszczeniu znajduje się osada wyżynna kultury pucharów lejowatych. Materiał zabytkowy rozrzucony jest na przestrzeni ok. 300×150 m. Wśród znalezionych ułamków ceramiki było również kilka wątpliwych skorup późnorzymskich.

33. Ciborowice, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, $x=5561,225$, $y=4454,375$. B. Wąski, wysunięty w dolinę Szreniawy cypel lewej jej terasy. Uformowany on został przez dwa bezimienne potoki wpadające do Szreniawy, które południkowo rozcięły powierzchnię tej terasy. W czołowej partii omawianego cypla, na jego wypłaszczeniu, ok. 10—15 m nad poziomem łąk dolinnych znajduje się duża, wielokulturowa osada prahistoryczna z bogatym materiałem ceramicznym i krzemionym. Materiał ze stanowiska zbierano dwukrotnie. Na stanowisku najsilniej reprezentowana jest kultura lendzielska, ponadto odkryto materiały kultury ceramiki wstęgowej rytej, pucharów lejowatych, trzcinieckiej, łużyckiej, nieco skorup późnolateńskich lub wczesnorzymskich, materiały z późnego okresu rzymskiego i średniowiecza (ryc. 3: 4,5).

34. Ciborowice, pow. Proszowice, stan. B:

A. 48/31, $x=5561,550$, $y=4454,450$ B. Ok. 300 m na północ od stanowiska A, na tym samym cyplu lewej terasy Szreniawy, w widłach szosy Proszowice—Koszyce i drogi polnej do kolonii Ciborowice, znajduje się forma terenowa, przypominająca nieco mocno rozorany kurhan. Średnica ok. 30 m, wys. ok. 2 m. Badania powierzchniowe przyniosły w efekcie dwie skorupy — jedną prawdopodobnie rzymską, drugą średniowieczną.

35. Ciborowice, pow. Proszowice, stan. C:

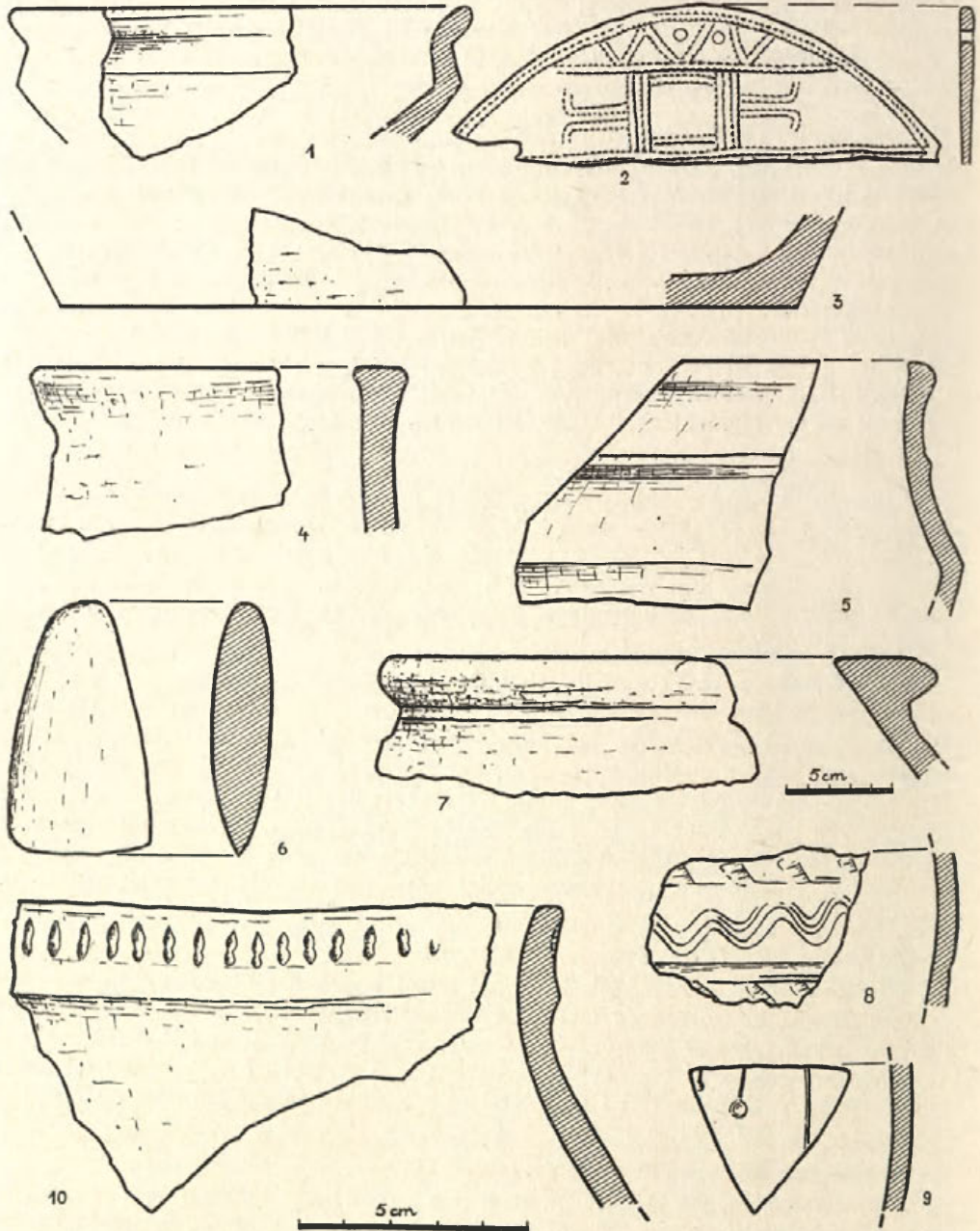
A. 48/31, $x=5561,000$, $y=4455,525$. B. Następny za poprzednio opisanym, duży, cypelowy fragment lewej terasy Szreniawy. Wypłaszczenie tego cypla wznosi się ok. 6—10 m nad poziom doliny zalewowej. Na rozległej przestrzeni, ok. 600×200 m, przy załomie terasy występował niezbyt obfity materiał zabytkowy, grupując się szczególnie w zachodniej partii cypla. Wśród zebranego z powierzchni materiału wyróżniono skorupy kultury łużyckiej, lateńskie (?) oraz stosunkowo najwięcej fragmentów ceramiki kultury przeworskiej z późnego okresu rzymskiego (m. in. ceramika siwa).

36. Piekary Stare, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, $x=5560,930$, $y=4456,250$. B. Cypel lewej terasy Szreniawy, ograniczony od zachodu dolinką bezimiennego cieku, od wschodu doliną Potoku Kościeliskiego, od południa doliną zalewową Szreniawy. Wzniesienie ponad poziom łąk dolinnych 6—10 m. W czołowej partii tego cypla, zwłaszcza w jego części SW, występował ubogi materiał kultury lendzielskiej i przeworskiej z późnego okresu rzymskiego. Rozrzut materiału — ok. 600×200 m.

37. Mysławczyce, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, $x=5560,880$, $y=4457,270$. B. Następny cypel lewej terasy Szreniawy, ograniczony od zachodu doliną Potoku Kościeliskiego, od południa i wschodu doliną zalewową Szreniawy. Powierzchnia cypla bardzo łagodnie opada ku wschodowi, wchodząc w łąki doliny zalewowej. Materiał zabytkowy występuje w czołowej partii cypla, z największym natężeniem w jego najwyższej, zachodniej części. Rozrzut ok. 500×200 m. Wśród zebranych fragmentów ceramicznych reprezentowana jest kultura lendzielska i przeworska — znaleziono również kilka ułamków ceramiki średniowiecznej. Zdecydowanie przeważają materiały późnorzymskie.

Ryc. 2. Materiały z badań nad dolną Szreniawą:

1, 3-6 — Książnice Wielkie-Parcelacja Dolna, pow. Kazimierza Wielka, stan. A; 2 — Majkowiec, pow. Proszowice, stan. IV; 7 — Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka, stan. A; 8 — Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka, stan. F; 9, 10 — Wolwanowice, pow. Proszowice, stan. A

38. Mysławczyce, pow. Proszowice, stan. B:

A. 48/31, $x=5561,090$, $y=4458,370$. B. Stanowisko położone jest na wypłaszczeniu niewielkiego cypla lewej terasy Szreniawy, nad wschodnią częścią najbardziej na północ wysuniętego stawu gospodarstwa rybnego w Pławowicach. Wzniesienie ponad dolinę zalewową ok. 10 m. Na przestrzeni mniej więcej 200×100 m występuje dość liczny materiał zabytkowy z różnych epok. Wśród zebranych materiałów przeważają zabytki neolityczne (kultury wstęgowe) i późnolateńskie. W mniejszym stopniu reprezentowane są kultury: pucharów lejowatych, trzciniecka oraz wczesne średniowiecze (ryc. 3: 2) — m.in. ceramika „biała”.

39. Mysławczyce, pow. Proszowice, stan. C:

A. 48/31, $x=5561,250$, $y=4458,040$. B. Około 300 m na WNW od stanowiska B, na załamie cofniętej terasy Szreniawy wystąpił materiał archeologiczny. Stanowisko całkowicie nie rozpoznane ze względu na zabudowania wiejskie.

40. Wolwanowice, pow. Proszowice, stan. B:

A. 48/31, $x=5560,910$, $y=4458,810$. B. Niewielkie podniesienie doliny zalewowej przy jej lewym krańcu, tuż nad łąkami — szczątkowy fragment zerodowanego czoła terasy. Stanowisko wyłożone czarnoziemem lessowym. Badania powierzchniowe przyniosły w efekcie niewielką ilość materiału wczesnośredniowiecznego (m. in. ceramika „biała”), występującego w rozrzucie ok. 100×150 m. Część materiału nieokreślona. Miejscowa ludność twierdzi, że w tym miejscu wyorywano szkielety i naczynia.

41. Wolwanowice, pow. Proszowice, stan. C:

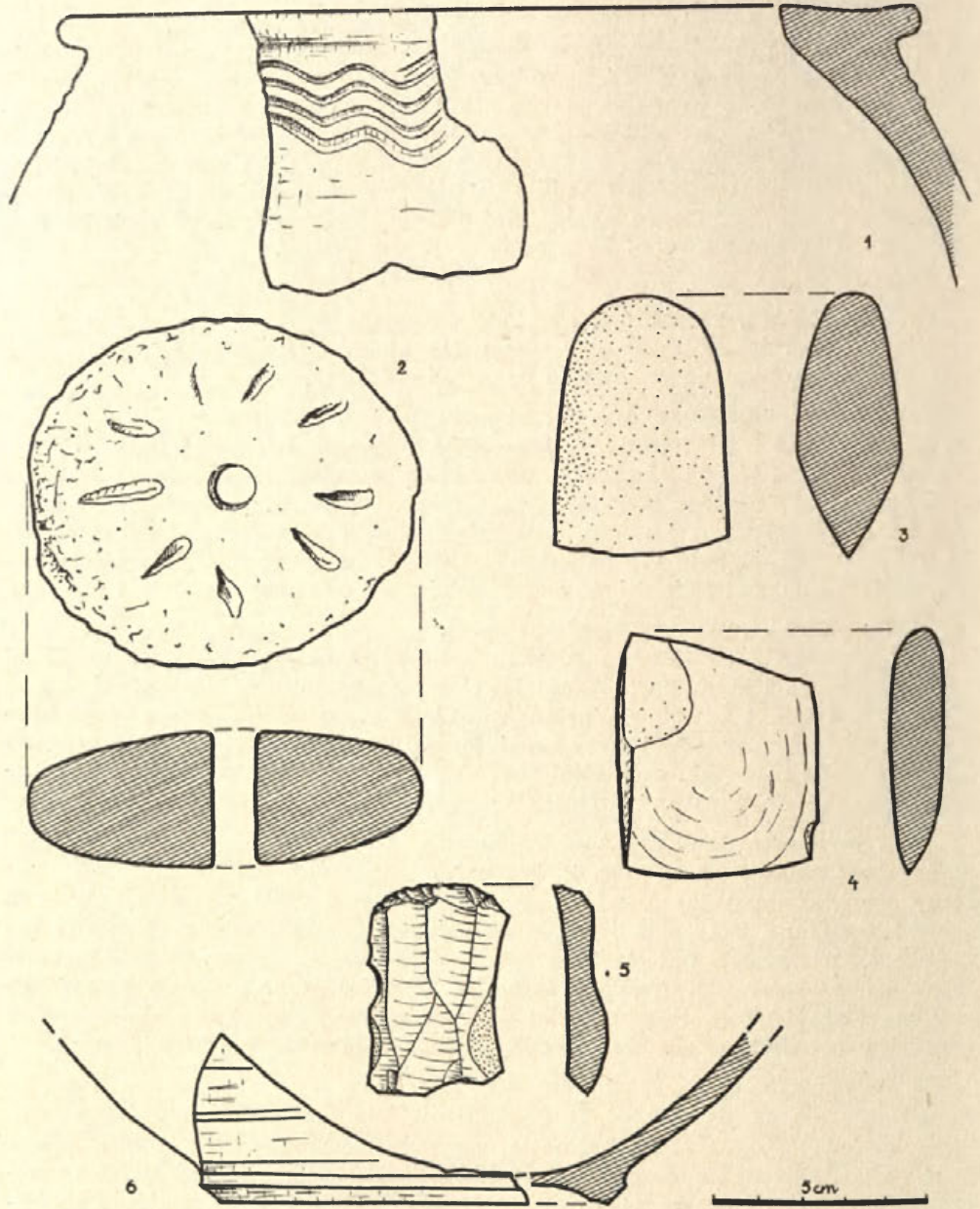
A. 48/31, $x=5560,715$, $y=4459,000$. B. Stanowisko położone jest ok. 200 m na SE od stanowiska B, na lekkim podniesieniu lewej terasy Szreniawy, wzniesionej w tym miejscu ok. 5 m nad poziom doliny zalewowej, przy zachodnim skraju zwartej zabudowy wsi. Na niewielkiej przestrzeni (50×100 m) stwierdzono występowanie bardzo ubożego materiału archeologicznego w postaci fragmentu wiórka krzemienego i trzech skorup kultury łużyckiej (?).

42. Wolwanowice, pow. Proszowice, stan. D:

A. 48/31, $x=5560,640$, $y=4459,100$. B. Wysunięty głęboko w dolinę zalewową Szreniawy niewielki cypl jej lewej terasy. Wypłaszczenie cypla wznosi się 5—10 m ponad łąki dolinne. Forma ta jest silnie zniekształcona ze względu na zwartą zabudowę wsi. Na przestrzeni ok. 300×200 m występuje stosunkowo liczny materiał zabytkowy, w którym wyróżniono ceramikę późnolateńską, z okresu rzymskiego oraz materiały wczesnośredniowieczne i średniowieczne. Zaznacza się przewaga materiałów późnolateńskich oraz wczesnośredniowiecznych i średniowiecznych.

43. Wolwanowice, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, $x=5560,775$, $y=4459,400$. B. Podniesienie terenu w obrzeżeniu doliny Szreniawy, po lewej stronie rzeki. Forma ta, wzniesiona ponad poziom terasy, posiada kształt cypla, ograniczonego od wschodu dolinką Potoku Dalechowickiego, od południa doliną zalewową Szreniawy. W czołowej partii tego cypla znajduje się bogata osada prahistoryczna. Wśród zebranych z powierzchni materiałów przeważają zabytki kultury pucharów lejowatych. Mniej jest skorup kultury ceramiki wstęgowej rytej i lendzielskiej (?). Ponadto wyróżniono ułamki ceramiki kultury mierzanowickiej i łużyckiej. Południowa część osady została zniszczona przez spychacz w związku z budową drogi i w powstałej wskutek tych prac ziemnych szkarpie rysują się trapezowate jamy. Wśród materiałów wydobytych z profilów jam znajdują się fragmenty ceramiki kultury mierzanowickiej, trzcinieckiej i ew. kultury łużyckiej (?). Części materiałów nie dało się określić (ryc. 2: 9,10).

Ryc. 3. Materiały z badań nad dolną Szreniawą:

1 — Koszyce, pow. Kazimierza Wielka, stan. A; 2 — Mysławczyce, pow. Proszowice, stan. B;
 3 — Kuchary, pow. Proszowice, stan. F; 4, 5 — Ciborowice, pow. Proszowice, stan. A; 6 — Książ-
 nice Małe, pow. Kazimierza Wielka, stan. B

44. Wolwanowice, pow. Proszowice, stan. E:

A. 48/31, x=5561,130, y=4459,200. B. Niski, szeroki cypel wysoczyzny, usytuowany na osi N—S, wchodzący bezpośrednio nad dolinę zalewową Szreniawy. Od wschodu cypel ograniczony jest doliną Potoku Dalechowickiego, wpadającego do Szreniawy. Cypel ten opada ku dolinie rzeki kilkoma „tarasowatymi” wypłaszczeniami. Na najniższym znajduje się osada kultury mierzanowickiej (stanowisko A). Opisywane stanowisko (E) znajduje się na następnym, wyższym „tarasie”. W rozrzucie ok. 350×250 m występuje niezbyt liczny materiał zabytkowy z okresu późnorzymskiego i wczesnośredniowiecznego, ponadto znaleziono fragment ceramiki neolitycznej (?).

45. Wolwanowice, pow. Proszowice, stan. F:

A. 48/31, x=5561,675, y=4459,440. B. Następny, trzeci „taras” opisanego poprzednio cypla wysoczyzny. W tym miejscu odnoga tego cypla wcina się w widły dwóch cieków: Potoku Dalechowickiego i jego prawobrzeżnego, bezimiennego dopływu. Na wypłaszczeniu „tarasu” znaleziono jedną skorupę średniowieczną.

46. Bobin, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, x=5560,250, y=4459,850. B. Odosobnione, silnie akcentujące się w okolicy wzgórze, górujące nad lewą terasą Szreniawy na wschodzie i południu, a bezpośrednio nad doliną zalewową tej rzeki na zachodzie. Na szczycie tego wzniesienia, na przestrzeni ok. 100×200 m występuje niezbyt obfity materiał zabytkowy, wśród którego rozpoznano fragmenty ceramiki kultury pucharów lejewatych, z okresu lateńskiego i średniowieczne. Przewagę posiadała ceramika lateńska. Najbardziej obiecująca część wzgórza jest nieprzebadana, ponieważ stoi w tym miejscu kościół wraz z plebanią.

47. Bobin, pow. Proszowice, stan. D:

A. 48/31, x=5559,925, y=4459,900. B. Teren byłego parku dworskiego. Wyłożony czarnoziemem, niski (5 m nad poziomem doliny), wysunięty ku rzece cypel lewej terasy Szreniawy. Na przestrzeni ok. 250×100 m występuje bogaty materiał archeologiczny. Osada kultury przeworskiej z późnego okresu rzymskiego. Ponadto znaleziono zaretuszowany wiórek krzemienisty oraz kilka skorup wczesnośredniowiecznych.

48. Bobin, pow. Proszowice, stan. B:

A. 48/31, x=5560,150, y=4460,375. B. Duży cypel lewej terasy Szreniawy, wznoszący się ok. 15 m nad doliną zalewową, ok. 700 m na E od wzgórza kościelnego. Na charakterystycznym podniesieniu terenu przy załomie terasy znajduje się duża (ok. 400×400 m), wielokulturowa osada prahistoryczna z przewagą materiału neolitycznego (kultura ceramiki wstęgowej rytej, lendzielska, promienista?). Ponadto wystąpiły nieliczne materiały kultury mierzanowickiej, trzcinieckiej, łużyckiej i przeworskiej. Podczas powtórnych badań stanowiska w jesieni stwierdzono przewagę materiałów wczesnobrązowych i rzymskich. Stanowisko znane z literatury¹³.

49. Bobin, pow. Proszowice, stan. C:

A. 48/31, x=5560,350, y=4461,100. B. Około 500 m na NE od opisanego powyżej znajduje się następny cypel lewej terasy Szreniawy, cofnięty pod próg dolnych

¹³ J. Żurowski, *Sprawozdanie państwowego konserwatora zabytków przedhistorycznych okręgu zachodniomałopolskiego i śląskiego za lata 1924—1926*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 10: 1929, s. 219; J. Wielowiejski, *Przemiany gospodarczo-społeczne u ludności południowej Polski w okresie późnolatańskiego i rzymskiego*, „Materiały Starożytne”, t. 6: 1960, s. 295 (tam dalsza literatura).

partii wysoczyzny. Na jego wypłaszczeniu, przy załomie, występował ubogi materiał archeologiczny w rozrzucie ok. 500×200 m. Wśród zabytków wyróżniono fragmenty ceramiki z cyklu kultur wstęgowych (ponadto 1 fragment krzemienia) i z okresu rzymskiego. Części materiału nie dało się określić.

50. Bobin, pow. Proszowice, stan. E:

A. 48/31, $x=5560,750$, $y=4461,000$. B. Stanowisko położone jest na końcu cypla wysoczyzny, usytuowanego na osi NE—SW, nad powierzchnią erozyjnej terasy Szreniawy. Cypel ten ograniczony jest od zachodu odwadnianą okresowo dolinką małego cieku. Na powierzchni tego cypla, w rozrzucie ok. 50×70 m znaleziono kilka ułamków ceramiki prehistorycznej, trudnej do jednoznacznego określenia. Jedna pewna skorupa neolityczna.

51. Bobin, pow. Proszowice, stan. F:

A. 48/31, $x=5561,875$, $y=4460,750$. B. Sąsiedni, położony na zachód od poprzedniego cypel wysoczyzny, wcinający się nad terasę Szreniawy. Na głębokim zapleczu tego cypla znaleziono skorupę średniowieczną.

52. Bobin, pow. Proszowice, stan. J:

A. 48/31, $x=5561,125$, $y=4460,700$. B. Około 300 m na N od stanowiska F, w wyższej partii tej samej formy terenowej znaleziono skorupę z okresu rzymskiego.

53. Bobin, pow. Proszowice, stan. G:

A. 48/31, $x=5560,700$, $y=4459,750$. B. Niski, wysunięty nad dolinę zalewową Szreniawy cypel wysoczyzny, usytuowany na osi w przybliżeniu N—S. Od zachodu ograniczony jest doliną Potoku Dalechowickiego. Potok ten oddziela opisywane stanowisko od przedstawionej wyżej osady kultury mierzanowickiej w Wolwanowicach. Na wypłaszczeniu, w czołowej partii cypla wyłożonego lessowym czarnoziemem, występuje w rozrzucie ok. 250×250 m ubogi materiał zabytkowy. Kultura lendzielska (?) i późny okres rzymski.

54. Bobin, pow. Proszowice, stan. H:

A. 48/31, $x=5561,270$, $y=4459,825$. B. Lokalne odgałęzienie opisanego wyżej cypla wysoczyzny ku dolinie Potoku Dalechowickiego. Wzniesienie około 30 m ponad poziom łąk doliny zalewowej Szreniawy. Stanowisko obejmuje powierzchnię dwóch sąsiednich lokalnych cypelków, usytuowanych na osi W—E. Miejsce to nosi lokalną nazwę „Akacyjki”. Na powierzchni ok. 350×250 m występuje dość bogaty materiał archeologiczny kultury lendzielskiej (?), lużyckiej i przeworskiej z późnego okresu rzymskiego. Zaznacza się lekka przewaga materiałów neolitycznych i późnorzymskich. Część zabytków nieokreślona.

55. Bobin, pow. Proszowice, stan. I:

A. 48/31, $x=5561,700$, $y=4460,030$. B. Około 400 m na NE od stanowiska H, na następnym cyplu wcinającym się ku W w dolinę Potoku Dalechowickiego. Znaleziono jedną skorupę późnorzymską.

56. Dalechowice, pow. Kazimierza Wielka, stan. A — „Kobiełe”:

A. 48/31, $x=5562,150$, $y=4460,800$. B. Tuż przy granicy wojewódzkiej. Kulminacja wysoczyzny zamykająca dolinę Szreniawy od północy, oznaczona na mapie jako punkt 255,6. Na wierzchołkowej czapie wzgórza, wyłożonej zbielicowanym czarnoziemem, znajduje się dość duża osada kultury pucharów lejowatych. Materiał powierzchniowy zawiera ułamki ceramiki i wyroby krzemienne, m.in. fragment półtylczaka, wiórowiec z wyświeconą krawędzią pracującą. Wśród zebranych za-

bytków wystąpiła jedna skorupa kultury lendzielskiej (?). Rozrzut materiału na powierzchni ok. 250×250 m.

57. Gruszów, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, $x=5559,200$, $y=4459,275$. B. Płat wysoczyzny wcinający się od południa w dolinę zalewową Szreniawy. Forma ta rozcięta jest małą nieckowatą dolinką na dwa równoległe garby, usytuowane na osi SW—NE. W czołowej partii garbu, położonego bardziej na południe, na jego NE stoku, ok. 20 m nad poziomem łąk dolinnych znaleziono 1 skorupę kultury mierzanowickiej.

58. Gruszów, pow. Proszowice, stan. B:

A. 48/31, $x=5557,875$, $y=4458,125$. B. Kulminacja wysoczyzny na przestrzeni wododziału Wisły i Szreniawy, w odległości ok. 3 km od koryta rzeki na północ od granicy działu wodnego. Na rozległym wypłaszczeniu wierzchowinowym, w profilu budowanej drogi z Hebdowa do Gruszowa widoczna jest jama z warstwą przepalanej polepy. Badania powierzchniowe okolicy stanowiska przyniosły w efekcie 1 skorupę kultury lendzielskiej. Wg informacji miejscowej ludności w miejscu tym wykopywano naczynia zawierające kości.

59. Kuchary, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, $x=5559,040$, $y=4459,930$. B. Niewielkie podniesienie terenu nad łąkami doliny zalewowej Szreniawy, po prawej stronie rzeki. Na przestrzeni ok. 300×200 m występował bardzo ubogi materiał zabytkowy z neolitu, wczesnego brązu (?), okresu rzymskiego i średniowiecza. Przeważały materiały rzymskie.

60. Kuchary, pow. Proszowice, stan. B:

A. 48/31, $x=5559,425$, $y=4460,400$. B. Szczątkowo zachowany fragment prawej terasy Szreniawy. Na wypłaszczeniu tej formy terenowej, przy załomie występuje ubogi materiał archeologiczny, w rozrzucie ok. 200×100 m. Zebrane zabytki, wyłącznie ułamki ceramiki, pochodzą z okresu lateńskiego i rzymskiego.

61. Kuchary, pow. Proszowice, stan. E:

A. 48/31, $x=5558,925$, $y=4460,830$. B. Pierwszy, niski próg cypla wysoczyzny nad prawą terasą Szreniawy, tuż ponad zabudowaniami wsi. Na wypłaszczeniu omawianego progą, ponad stanowiskiem B w tej miejscowości znajduje się stanowisko archeologiczne. Z niewielkiej przestrzeni (ok. 70×100 m) zebrano kilka skorup wczesnośredniowiecznych.

62. Kuchary, pow. Proszowice, stan. D:

A. 48/31, $x=5559,310$, $y=4461,300$. B. Wysunięty ku NE rozległy cypel prawej terasy Szreniawy, schodzący łagodnie do samej rzeki. Na jego wypłaszczeniu, zwłaszcza w niższej jego części, wystąpił w rozrzucie ok. 250×250 m dość obfity materiał zabytkowy, wyłącznie w postaci ułamków ceramiki. Wśród zebranych skorup zdecydowanie przeważały pochodzące z wczesnego średniowiecza lub średniowiecza. Ponadto zebrano kilka skorup neolitycznych (wstęgowe i jedna kultury ceramiki promienistej) oraz dwie skorupy kultury trzcinieckiej.

63. Kuchary, pow. Proszowice, stan. F:

A. 48/31, $x=5558,900$, $y=4461,900$. B. Długi, usytuowany na osi W—E (w przybliżeniu) garb wysoczyzny po prawej stronie rzeki, schodzący swym północnym stokiem stromo do doliny zalewowej Szreniawy. We wschodniej, końcowej części garbu, na jego wypłaszczeniu i na północnym stoku znajduje się duża osada prehistoryczna. Na dość dużej przestrzeni (ok. 500×250 m) wystąpiły liczne mate-

riały kultury lendzielskiej, m.in. siekierka kamienna (ryc. 3: 3) i wióry krzemienne, jedna skorupa wczesnobrązowa i kilka ułamków ceramiki wczesnośredniowiecznej. Ku wschodowi stanowisko schodzi po stoku wspomnianego garbu aż do dolinki małego cieką oddzielającej Kuchary od cegielni w Majkowicach.

64. Kuchary, pow. Proszowice, stan. C:

A. 48/31, x=5558,150, y=4460,440. B. Wzgórze „Kamieniec”. Granica wododziału Wisły i Szreniawy, na kulminacji wysoczyzny. Od północy stok stromymi urwiskami spada ku dolinie zalewowej Szreniawy, na południe pagórkowaty teren łagodnie opada ku dolinie Wisły. W wierzchołkowej partii wzgórza, głównie na łagodnym stoku południowym odkryto stanowisko archeologiczne z niezbyt obfitym materiałem ceramicznym i krzemieniowym występującym na przestrzeni ok. 200 × 150 m. Wśród zebranych zabytków przeważały materiały neolityczne (kultura ceramiki wstęgowej rytej, lendzielska (?), ceramiki promienistej). Ponadto wyróżniono jedną skorupę prawdopodobnie kultury łużyckiej (?) oraz kilka późnorzymskich.

65. Majkowice, pow. Proszowice, stan. I:

A. 48/31, x=5559,550, y=4462,600. B. Osada kultury trzcinieckiej znana z badań R. Rogozińskiej-Goszczyńskiej, położona na załomie prawej terasy Szreniawy, ok. 10 m nad poziomem łąk w dolinie zalewowej. Weryfikacja nie dostarczyła nowych materiałów, uzyskano jedynie wiadomość o nie zgłoszonym odsłonięciu jamy podczas kopania dołów gospodarczych. Ustalenie wielkości osady jest niemożliwe ze względu na jej usytuowanie wewnątrz zwartej zabudowy wsi. Dokładny opis stanowiska podaje R. Rogozińska¹⁴.

66. Majkowice, pow. Proszowice, stan. II:

A. 48/31, x=5559,725, y=4463,100. B. Wcinający się w dolinę zalewową Szreniawy cypl jej prawej terasy. W pobliżu północnych i wschodnich stoków tego cypla przeprowadzono poszukiwania w okolicy wykopów R. Rogozińskiej-Goszczyńskiej. Zebrano kilka skorup kultury trzcinieckiej, łużyckiej i przeworskiej z późnego okresu rzymskiego¹⁵.

67. Majkowice, pow. Proszowice, stan. III:

A. 48/31, x=5559,350, y=4463,130. B. Krawędź doliny zalewowej Szreniawy. U nasady cypla opisanego powyżej, po jego wschodniej stronie, znajduje się osada wczesnośredniowieczna badana przez R. Rogozińską-Goszczyńską. Odkryto jedną skorupę późnorzymską i kilka średniowiecznych¹⁶.

68. Majkowice, pow. Proszowice, stan IV:

A. 48/31, x=5559,550, y=4462,800. B. Wypłaszczenie cypla prawej terasy Szreniawy pomiędzy stanowiskami I i II. Osada późnolateńskorzymska badana przez R. Rogozińską¹⁷. Na przestrzeni ok. 200 × 100 m, przyległej do dawnych wykopów, odkryto dość obfity materiał powierzchniowy, na który składały się zabytki kultury pucharów lejowatych, mierzanowickiej, łużyckiej, przeworskiej (późnorzymskie,

¹⁴ R. Rogozińska-Goszczyńska, *Sprawozdanie z badań prowadzonych w miejscowości Majkowice, pow. Proszowice, w latach 1963 i 1964*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 18: 1966, s. 329—337 (tam dalsza literatura).

¹⁵ Rogozińska-Goszczyńska, *l.c.*

¹⁶ Rogozińska-Goszczyńska, *l.c.*

¹⁷ Rogozińska-Goszczyńska, *l.c.*

m.in. fragment grzebienia kościanego — ryc. 2:2) oraz średniowieczne. Przeważały materiały kultury lużyckiej.

69. Majkowice, pow. Proszowice, stan. V:

A. 48/31, $x=5559,350$, $y=4462,560$. B. Zachodnia partia omawianego wyżej cypla prawej terasy Szreniawy. Na jego wypłaszczeniu, ok. 10 m ponad doliną zalewową, na rozległej, usytuowanej na osi W—E przestrzeni o wymiarach ok. 600×250 m wystąpił niezbyt liczny materiał zabytkowy, w którym oprócz większości skorup późnorzymskich wyróżniono również kilka skorup neolitycznych z cyklu wstęgowych oraz kilka skorup średniowiecznych.

Wydaje się, że niezależnie od ilości wyróżnionych stanowisk, cały obszar płata terasy, na którym leżą Majkowice, w okresie istnienia kultury przeworskiej był zajęty przez osadnictwo tej kultury.

70. Majkowice, pow. Proszowice, stan. VI:

A. 48/31, $x=5559,000$, $y=4462,750$. B. Dominująca nad Majkowicami od południa kulminacja pierwszego garbu wysoczyzny. Garb ten cypłowato wcina się nad terasę w kierunku północno-zachodnim. Na jego kulminacji znaleziono zaretuszowany odłupek krzemienisty, skorupę z okresu rzymskiego (?) i średniowieczną.

71. Majkowice, pow. Proszowice, stan. VII:

A. 48/31, $x=5558,360$, $y=4462,600$. B. Drugi, wyższy garb wysoczyzny, licząc od terasy Szreniawy, usytuowany na osi W—E. Czoło tego garbu na zachodzie dochodzi do małej dolinki odwadniającej okresowo. Na jego wierzcholinie, nad dużą niszą osuwiskową znaleziono w niewielkim skupieniu kilka skorup średniowiecznych.

72. Majkowice, pow. Proszowice, stan. VIII:

A. 48/31, $x=5558,320$, $y=4463,150$. B. Około 0,5 km na E od stanowiska VII, w głębi opisanego wyżej garbu znaleziono niewielką ilość skorup średniowiecznych.

73. Jaksice, pow. Kazimierza Wielka, stan. 4:

A. 48/31, $x=5557,300$, $y=4463,700$. B. Granica wododziału Wisły i Szreniawy. Na wierzcholinie opadającej bardzo łagodnie ku dolinie Szreniawy znaleziono kilka skorup kultury lendzielskiej i średniowiecznych¹⁸.

74. Modrzany, pow. Kazimierza Wielka, stan. A:

A. 48/31, $x=5559,000$, $y=4463,525$. B. Niski, łagodnie opadający ku północy próg wysoczyzny, którego czoło stanowi obrzeżenie doliny Szreniawy. Na wypłaszczeniu przed jego załomem, tuż nad zabudowaniami wsi, odkryto niewielkie skupienie skorup kultury ceramiki wstęgowej rytej.

75. Modrzany, pow. Kazimierza Wielka, stan. B:

A. 48/31, $x=5559,350$, $y=4463,750$. B. Niewielkie podniesienie terenu (ok. 3—4 m nad łąkami) na krawędzi doliny zalewowej Szreniawy, po prawej stronie rzeki, tuż pod czołem niskiego płata wysoczyznowego. Na podniesieniu tym, na przestrzeni ok. 150×100 m, stwierdzono słabe ślady osadnictwa prahistorycznego. M.in. ułamek ceramiki kultury mierzanowickiej (?), kilka skorup późnorzymskich oraz średniowiecznych.

76. Czajęczyce, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, $x=5560,325$, $y=4462,325$. B. Wysunięty w dolinę zalewową cypel lewej

¹⁸ Nie weryfikowano znanych z literatury stanowisk w Jaksicach, gdyż leżąc w dolinie Wisły wykraczały poza zakres niniejszych badań.

terasy Szreniawy, ostatni z zachowanego jej fragmentu na odcinku Stogniewice—Czajęczyce. Wypłaszczenie tego cypla, wyłożone czarnoziemem, wznosi się ponad poziom łąk dolinnych ok. 6—8 m. Na dość dużej przestrzeni (ok. 500×200 m) występuje obfity materiał zabytkowy: ułamki ceramiki neolitycznej (niemożliwe do dokładniejszego określenia), kultury mierzanowickiej (?), łużyckiej, przeworskiej z późnego okresu rzymskiego oraz fragmenty pochodzące ze średniowiecza. Najlicniejszą grupę zabytków stanowiła ceramika późnorzymska.

77. Czajęczyce, pow. Proszowice, stan. B:

A. 48/31, $x=5560,200$, $y=4461,760$. B. Niewielki, niski cypel lewej terasy Szreniawy, ok. 500 m na W od stanowiska A, wcinający się silnie w dolinę zalewową rzeki. W czołowej partii tego cypla, w pobliżu jego załomu, na przestrzeni ok. 100×200 m występuje materiał archeologiczny. Osada kultury przeworskiej z późnego okresu rzymskiego. Ponadto kilka skorup średniowiecznych.

78. Czajęczyce, pow. Proszowice, stan. C:

A. 48/31, $x=5561,000$, $y=4462,250$. B. Tarasowato schodzący nad terasę Szreniawy cypel wysoczyzny, ograniczony od zachodu i wschodu dobrze wykształconymi niekawatymi dolinkami. Na najniższym „tarasie” tej formy terenowej, na wypłaszczeniu, odkryto ubogie ślady osadnictwa prahistorycznego. Wśród zebranych zabytków wyróżniono materiały kultury ceramiki wstęgowej rytej, lendzielskiej (?) oraz w największej ilości kultury pucharów lejowatych. Jedną skorupę można uważać za łużycką (?).

79. Koczanów, pow. Proszowice, stan. A:

A. 48/31, $x=5560,800$, $y=4462,625$. B. Na przestrzeni od Czajęczyce do Książnic Małych stoki wysoczyzny schodzą bezpośrednio do doliny Szreniawy. Przez liczne dolinki odwadniane stale lub okresowo są one porozcinane południkowo na szereg garbów, usytuowanych na osi N—S. W dolnej partii jednego z takich garbów, tuż nad doliną zalewową, na granicy Czajęczyce i Koczanowa, na lekkim wypłaszczeniu odkryto ubogi materiał zabytkowy, na który składały się fragmenty naczyń kultury ceramiki wstęgowej rytej, późnej fazy kultury ceramiki sznurowej (?), kultury przeworskiej z późnego okresu rzymskiego oraz średniowieczne. Z miejscowości tej znana jest ceramika późnorzymska, jednak wiązanie jej z powyższym stanowiskiem nie jest pewne¹⁹.

80. Koczanów, pow. Proszowice, stan. B:

A. 48/31, $x=5560,500$, $y=4463,780$. B. Niskie podniesienie terenu na lewym obrzeżeniu doliny zalewowej Szreniawy, tuż pod stokiem garbu wysoczyzny. Materiał występuje na wspomnianym podniesieniu i w dolnej partii południowo-zachodniego stoku garbu w rozrzucie ok. 150×150 m. Wśród dość licznych zabytków wyróżniono ułamki naczyń kultury pucharów lejowatych (?), mierzanowickiej, łużyckiej (późnej), z okresu lateńskiego i rzymskiego. Najlicniejsze były materiały lateńskie.

81. Biskupice, pow. Kazimierza Wielka, stan. A:

A. 48/31, $x=5560,600$, $y=4464,000$. B. Garb wysoczyzny, opadający swym czołowym, południowym stokiem ku dolinie zalewowej Szreniawy, dominujący nad stanowiskiem B w Koczanowie. Na najniższym wypłaszczeniu tego garbu, na przestrzeni ok. 200×250 m znaleziono niewielką ilość skorup wczesnośredniowiecznych.

¹⁹ Wielowiejski, *Przemiany...*, s. 328.

82. Biskupice, pow. Kazimierza Wielka, stan. B:

A. 48/31, $x=5561,190$, $y=4463,840$. B. Dominujące nad okolicą wzgórze 261,6, od którego odchodzi na południe garb, na którym znajduje się stanowisko A. W zachodniej części wierzchwinowego wypłaszczenia odkryto kilka skorup średniowiecznych.

83. Biskupice, pow. Kazimierza Wielka, stan. C:

A. 48/31, $x=5560,850$, $y=4463,600$. B. Odchodzący od opisanego wyżej wzgórza 261,6 ku SW cypl opadający stromymi stokami ku W do doliny potoku, nad którym leży Koczanów. Na szerokim wypłaszczeniu w czołowej partii tego cypla znajduje się osada kultury pucharów lejowatych z dość ubogim materiałem ceramicznym rozrzuconym na przestrzeni ok. 200×300 m.

84. Biskupice, pow. Kazimierza Wielka, stan. D:

A. 48/31, $x=5560,525$, $y=4464,610$. B. Rozległe, cyplowate wypłaszczenie terenu pomiędzy stokami garbów wysoczyzny a doliną zalewową Szreniawy. Miejsce to ograniczone jest od wschodu nieckowatą dolinką małego cieku uchodzącego do tej rzeki. Na dość rozległej przestrzeni (ok. 300×250 m) występuje liczny materiał ceramiczny o przewadze fragmentów naczyń kultury ceramiki wstęgowej rytej. Właściciel pola kopiąc piwniczkę natrafił na jamę tej kultury, zawierającą ceramikę fazy żelazowskiej, polepę i kości zwierzęce. Na powierzchni stanowiska odkryto ponadto materiały kultury lendzielskiej i pucharów lejowatych, mierzanowickiej, z okresu późnolateńskiego (?), późnorzymskiego i średniowiecza. Część materiału nieokreślona.

85. Biskupice, pow. Kazimierza Wielka, stan. E:

A. 48/31, $x=5560,490$, $y=4464,850$. B. Około 200 m na E od stanowiska D, po wschodniej stronie potoku opływającego wspomniane stanowisko, w dolince tego potoku, tuż pod stokami wysokiego garbu wysoczyzny. Na niewielkiej przestrzeni (150×70 m) odkryto niewielką ilość ułamków ceramiki, wśród których najliczniejszą grupę stanowiły fragmenty naczyń średniowiecznych. Ponadto wyróżniono skorupy późnorzymskie i wczesnobrązowe (?).

86. Biskupice, pow. Kazimierza Wielka, stan. F:

A. 48/31, $x=5560,250$, $y=4465,800$. B. Na granicy Biskupic i Książnic Małych, tuż pod progiem wysoczyzny zamykającym od północy dolinę zalewową Szreniawy, na niewielkim podniesieniu terenu ponad poziom łąk dolinnych znaleziono jeden ułamek ceramiki, prawdopodobnie kultury mierzanowickiej.

87. Książnice Wielkie — Parcelacja Dolna, pow. Kazimierza Wielka, stan. D:

A. 48/31, $x=5559,615$, $y=4464,200$. B. Cyplowate odgałęzienie dużego zachowanego fragmentu prawej terasy Szreniawy, skierowane ku zachodowi. Wyniesienie tej formy nad dolinę zalewową wynosi ok. 15 m. Na wypłaszczeniu tego cypla i na jego NW stokach, opadających łagodnie ku dolinie zalewowej, na przestrzeni ok. 300×200 m wystąpił ubogi materiał ceramiczny kultury pucharów lejowatych i innych, bliżej nie określonych kultur neolitycznych oraz kilka skorup późnorzymskich.

88. Książnice Wielkie — Parcelacja Dolna, pow. Kazimierza Wielka, stan. A:

A. 48/31, $x=5559,750$, $y=4464,540$. B. Rozległy, cyplowato uformowany fragment środkowopolskiej terasy prawego brzegu doliny Szreniawy. Jego kulminacja wznosi się ponad dolinę zalewową na 15—18 m. Powierzchnia tej formy wyłożona jest czarnoziemem wytworzonym na lessie. Północne i zachodnie stoki załomu terasy stromo opadają ku łąkom, od wschodu i południowego wschodu powierzchnia cypla

ograniczona jest młodą bezodpływową dolinką. Na rozległym wypłaszczeniu omawianej formy znajduje się duża wielokulturowa osada prahistoryczna z niezwykle bogatym materiałem ceramicznym, krzemienym i kamiennym. Wśród zebranych materiałów wyróżniono zabytki kultury ceramiki wstęgowej rytej, lendzielskiej, pucharów lejowatych, trzcienieckiej, łużyckiej oraz przeważającą ilość zabytków kultury przeworskiej od okresu późnolateńskiego do późnorzymskiego. We wschodniej części omawianego cypla, nad nie używaną już glinianką odkryto niezwykle silne skupienie skorup i polepy (ryc. 2: 1,3-6).

89. Książnice Wielkie — Parcelacja Dolna, pow. Kazimierza Wielka, stan. B:

A. 48/31, x=5559,550, y=4464,750. B. Niewielkie wzniesienie w głębi terasy Szreniawy na SE od stanowiska A, oddzielone od niego wspomnianą wyżej małą dolinką bezodpływową. W niewielkim skupieniu wystąpiło kilka ułamków ceramiki i odłupek krzemieny. Kultura ceramiki wstęgowej rytej i późny okres rzymski.

90. Książnice Wielkie — Parcelacja Dolna, pow. Kazimierza Wielka, stan. C:

A. 48/31, x=5559,675, y=4465,080. B. Na wschód od stanowiska A niewysokie podniesienie terenu w obrzeżeniu doliny zalewowej Szreniawy. Materiał zabytkowy rozrzucony na przestrzeni ok. 250 × 100 m. Ślady osadnictwa kultury ceramiki wstęgowej rytej, lendzielskiej, łużyckiej (?) i przeworskiej z późnego okresu rzymskiego.

91. Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka, stan. A:

A. 48/31, x=5559,600, y=4465,775. B. Wyłożona czarnoziemem kępa w dolinie zalewowej Szreniawy o średnicy ok. 100—150 m, wys. ok. 5 m. Na jej powierzchni zebrano obfity materiał kultury przeworskiej z późnego okresu rzymskiego (naczynia zasobowe, ceramika siwa). Ponadto wystąpiły ułamki naczyń kultury ceramiki wstęgowej rytej, pucharów lejowatych oraz nieliczne średniowieczne (ryc. 2: 7).

92. Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka, stan. B:

A. 48/31, x=5559,380, y=4465,890. B. Około 300 m na SE od stanowiska A, w dolinie zalewowej znajduje się druga kępa, również o najsilniejszym osadnictwie późnorzymskim kultury przeworskiej. Ponadto odkryto nieliczne materiały kultur wstęgowych (siekierka), kultury mierzanowickiej (?) oraz łużyckiej (m.in. fragment placka).

93. Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka, stan. C:

A. 48/31, x=5558,340, y=4467,000. B. Na zapleczu terasy, u stóp stoków wysoczyzny, przy granicy Książnic i Wroczkowa — kilka skorup późnorzymskich. Prawdopodobny związek ze stanowiskiem A we Wroczkowie (patrz niżej).

94. Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka, stan. D:

A. 48/31, x=5558,590, y=4466,830. B. Dość duży, dobrze wyodrębniony cypel prawej terasy Szreniawy, niezbyt silnie wcinający się w dolinę zalewową rzeki. W jego partii czołowej i na zapleczu występuje niezbyt obfity materiał zabytkowy w dość znacznym rozproszeniu (ok. 300 × 200 m). Stwierdzono ślady osadnictwa neolitycznego (kultura lendzielska), kultury mierzanowickiej, z okresu rzymskiego i średniowiecza.

95. Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka, stan. E:

A. 48/31, x=5558,700, y=4466,280. B. Niski, wysunięty na północ cypel dolnych partii stoków wysoczyzny, tuż na wschód od wzgórza, na którym znajduje się cmentarz parafialny. Bezpośrednie zaplecze krawędzi doliny zalewowej Szreniawy.

W rozproszeniu ok. 250 × 100 m, na wypłaszczeniu tego cypla odkryto ubogi materiał ceramiczny kultury ceramiki wstęgowej rytej, ceramiki promienistej oraz przeworskiej z okresu rzymskiego.

96. Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka, stan. F:

A. 48/31, x=5559,000, y=4466,125. B. Wysokie, dominujące nad wsią wzgórze, wcinające się silnie w dolinę zalewową Szreniawy. W jego czołowej partii, na stokach północnym i wschodnim w pobliżu wierzchołki, silne skupienie materiału zabytkowego, pochodzącego głównie z wczesnego średniowiecza. Ponadto ubogie ślady osadnictwa kultury pucharów lejowatych, łużyckiej oraz z okresu późnorzymskiego (ryc. 2: 8). Stanowiska nie przebadano w całości, ponieważ wzgórze to jest zabudowane²⁰.

97. Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka, stan. G:

A. 48/31, x=5559,000, y=4466,000. B. U podnóży wzgórza kościelnego, pod zachodnim stokiem kilka skorup późnorzymskich.

98. Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka, stan. H:

A. 48/31, x=5558,300, y=4466,550. B. Silnie wyodrębniony w terenie garb, usytuowany na osi N—S, górujący 15 m nad poziomem terasy Szreniawy, ok. 300 m na SW od stanowiska D. Stwierdzono na nim słabe ślady osadnictwa wczesnośredniowiecznego.

99. Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka, stan. I:

A. 48/31, x=5557,535, y=4466,150. B. Kulminacja wododziału Wisły i Szreniawy, ok. 800 m na NE od serpentyny w Jaksicach. Nikłe ślady osadnictwa prahisterycznego.

100. Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka, stan. J:

A. 48/31, x=5558,000, y=4466,550. B. „Parcelacja Górna”. Silnie wyodrębnione w terenie wypłaszczenie garbu wysoczyzny, schodzącego terasowato do kulminacji wododziału Wisły i Szreniawy ku dolinie zalewowej tej ostatniej. Garb ten ogranicza od zachodu wykształcona dolinka małego ciek u uchodzącego do Szreniawy, od wschodu niewielka dolinka odwadniana okresowo. W pobliżu kulminacji omawianego wypłaszczenia stwierdzono nikłe ślady osadnictwa z okresu rzymskiego.

101. Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka, stan. K:

A. 48/31, x=5558,615, y=4466,050. B. Znana w literaturze osada kultury pucharów lejowatych²¹. Położona jest na długim, cypłowatym odgałęzieniu wysoczyzny, usytuowanym na osi S—N, wchodzącym bezpośrednio nad dolinę zalewową Szreniawy. Czołowa partia cypla zajęta przez zabudowę wsi, kościół parafialny (stan. F) i cmentarz. Na całej powierzchni tego cypla występuje ubogi materiał zabytkowy. Wśród zebranych zabytków znajdują się kamienie żarnowe znalezione podczas kopania grobu, odłupki krzemienne, ceramika kultury lendzielskiej, z okresu rzymskiego i średniowiecza.

²⁰ U stóp NE stoków tego wzgórza znajduje się boisko szkoły podstawowej, gdzie stwierdzono osadnictwo późnorzymskie. Por. L. Gajewski, *Naczynie gliniane z okresu rzymskiego, znalezione w miejscowości Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 30: 1964 z. 3—4, s. 496.

²¹ B. Burchard, A. Eker, *Osada kultury czas lejowatych w Książnicach Wielkich, pow. Kazimierza Wielka*, [w:] *Studia i materiały do badań nad neolitem Małopolski*, Wrocław—Warszawa—Kraków 1964, s. 191—328.

102. Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka, stan. L:

A. 48/31, $x=5559,120$, $y=4465,480$. B. Około 500 m na W od stanowiska G, na zachowanym fragmencie terasy Szreniawy wystąpiły nisko ślady osadnictwa prahistorycznego.

103. Książnice Wielkie, pow. Kazimierza Wielka, stan. M:

A. 48/31, $x=5558,400$, $y=4466,150$. B. Cypłowate, skierowane ku wschodowi odgałężenie garbu, na którym znajduje się stanowisko K. U nasady tego odgałężenia stwierdzono ślady bliżej nie określonego osadnictwa neolitycznego. Możliwy związek ze stanowiskiem K.

Z miejscowości Książnice Wielkie pochodzi ponadto szereg znalezisk, których miejsca odkrycia nie udało się zweryfikować²².

104. Książnice Małe, pow. Kazimierza Wielka, stan. A:

A. 48/31, $x=5559,450$, $y=4467,700$. B. Podniesienie terenu nad doliną zalewową Szreniawy, w północnym obrzeżeniu tej doliny. Forma ta posiada kształt cypla, ograniczonego od wschodu dolinką potoku „Rów”, od południa i zachodu obniżeniem doliny zalewowej. Na charakterystycznym podwyższeniu przy załomie terasy znajduje się osada kultury przeworskiej z okresu rzymskiego, zwłaszcza późnorzymskiego. Znaleziono też kilka ułamków ceramiki późnoneolitycznej oraz wióry i konkretne krzemienne. Rozrzut materiału ok. 250×100 m.

105. Książnice Małe, pow. Kazimierza Wielka, stan. B:

A. 48/31, $x=5559,550$, $y=4467,425$. B. Na zachód od stanowiska A, na krawędzi doliny zalewowej, na przestrzeni ok. 200×100 m wystąpiły ślady osadnictwa kultury lendzielskiej i z późnego okresu rzymskiego (ryc. 3: 6).

106. Książnice Małe, pow. Kazimierza Wielka, stan. C:

A. 48/31, $x=5559,600$, $y=4467,000$. B. Wysoki próg terasy erozyjnej lewego brzegu doliny Szreniawy, nieco wysunięty w dolinę zalewową rzeki. Wysokość nad łąkami ok. 10 m. Cypel od zachodu ograniczony jest częściowo rzeką, która w tym miejscu podchodzi pod załom terasy częściowo małą bezodpływową dolinką. Na wyłożonym czarnoziemem wypiętrzeniu cypla, na przestrzeni ok. 400×200 m znajduje się wielokulturowa osada prahistoryczna z obfitym materiałem ceramicznym, krzemienym i kamiennym. Wśród zebranych zabytków największa ich ilość należała do kultury przeworskiej z okresu późnolateńskiego i rzymskiego. W mniejszej ilości wystąpiły zabytki kultury ceramiki wstęgowej rytej (ułamki naczyń i siekierka kamienna) oraz pojedyncze skorupy kultury trzcinieckiej (?) i łużyckiej.

107. Książnice Małe, pow. Kazimierza Wielka, stan. D:

A. 48/31, $x=5559,750$, $y=4466,600$. B. Łagodny stok na lewym brzegu Szreniawy, przy wschodnim krańcu zwartej zabudowy wsi. Stok ów ograniczony jest od wschodu cyplem terasy, na którym znajduje się stanowisko C, od zachodu wąskim, wysokim, wyodrębnionym cyplem. Na opadającej ku rzece pochyłości, na przestrzeni 150×150 m znaleziono niezbyt obfity materiał zabytkowy, w obrębie którego wyróżniono kilka skorup neolitycznych (bliżej nie określonych), kultury trzcinieckiej (?), łużyckiej i wczesnośredniowiecznych. Najliczniej reprezentowana jest kultura łużycka.

²² Burchard, Eker, *op. cit.*, s. 191, przyp. 1—3; Wielowiejski, *Przemiany...*, s. 334 (tam dalsza literatura).

108. Książnice Małe, pow. Kazimierza Wielka, stan. E:

A. 48/31, $x=5559,900$, $y=4466,350$. B. Ostatni przed Koczanowem zachowany fragment terasy lewego brzegu Szreniawy (licząc w górę rzeki). Jest to wysoki (10 m nad dnem doliny), wąski cypl graniczący od wschodu ze stanowiskiem D. Jego czoło dochodzi do samej rzeki, od zachodu otaczają go podmokłe łąki doliny zalewowej. Na powierzchni tego cypla (80×150 m) znajduje się osada neolityczna. Wyróżniono ułamki naczyń kultury ceramiki wstęgowej klutej (z ornamentem kłutym), lendzielskiej i pucharów lejowatych. Ponadto kilka skorup kultury łużyckiej i wczesnośredniowiecznych.

109. Książnice Małe, pow. Kazimierza Wielka, stan. F:

A. 48/31, $x=5560,150$, $y=4466,880$. B. Wzgórze dominujące bezpośrednio nad wschodnią częścią Książnic, nad rozległą równiną utworzoną przez ujściową partię potoku „Rów”. Na południowym stoku tego wzgórza stwierdzono nikiłe ślady osadnictwa prahistorycznego.

W literaturze ponadto wspomniane są znaleziska późnorzymskiej ceramiki siwej z Książnic Małych. Nie udało się ich powiązać z żadnym z odkrytych stanowisk²³.

110. Łąpszów, pow. Kazimierza Wielka, stan. C:

A. 48/31, $x=5560,340$, $y=4467,200$. B. Na cyplowatym odgałęzieniu wysoczyzny, ograniczonym od wschodu doliną potoku „Rów”, znajduje się kopiec wzmiankowany w literaturze²⁴. Kopiec ten, znacznie rozorany, oznaczony jest na mapie jako punkt 223,0. Obwód 60 m, wys. ok. 4 m. Badania w okolicy i na powierzchni kopca przyniosły w efekcie jedną bliżej nie określoną skorupę neolityczną oraz 4 skorupy późnorzymskie (ryc. 4).

111. Łąpszów, pow. Kazimierza Wielka, stan. A:

A. 48/31, $x=5560,250$, $y=4467,750$. B. Południowy skraj wsi. Niskie, cyplowate odgałęzienie stoków wysoczyzny na lewym brzegu potoku „Rów”. Skorupa średniowieczna.

112. Łąpszów, pow. Kazimierza Wielka, stan. B:

A. 48/31, $x=5560,150$, $y=4467,700$. B. Około 100 m na południe od stanowiska A, na lekkim podniesieniu łąk doliny zalewowej potoku „Rów”, na jego lewym brzegu. Skorupa średniowieczna.

113. Włostowice, pow. Kazimierza Wielka, stan. A:

A. 48/31, $x=5560,000$, $y=4468,000$. B. Szerokie rozszerzenie doliny zalewowej potoku „Rów”, w partii końcowej jego biegu. Na lewym jego brzegu, tuż pod progiem wysoczyzny, na lekkim podniesieniu łąk dolinnych, na SE od stanowiska B w Łąpszowie odkryto jedną bliżej nie określoną skorupę neolityczną i 3 skorupy średniowieczne.

114. Włostowice, pow. Kazimierza Wielka, stan. B:

A. 48/31, $x=5560,385$, $y=4468,025$. B. Przysiółek „Bochenkówka”. Na kulminacji wysoczyzny nad stokiem południowym, na SW od punktu 232,0 stwierdzono nikiłe ślady osadnictwa prahistorycznego.

²³ Wielowiejski, *Przemiany...*, s. 334 (tam dalsza literatura).

²⁴ J. Żurowski, *Sprawozdanie Urzędu Konserwatorskiego na okręg kra-kowski*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 6: 1921, s. 170. Podobny kopiec znajduje się ok. 1 km na północ, w pobliżu zwartej zabudowy wsi — na mapie jako punkt 221,7.

115. Włostowice, pow. Kazimierza Wielka, stan. C:

A. 48/31, x=5560,700, y=4468,200. B. Przysiółek „Bochenkówka”. Ok. 300 m na NEN od stanowiska B. Lekkie wypłaszczenie przed stromym stokiem opadającym ku dolinie potoku „Rów”. Nikłe ślady osadnictwa prahistorycznego.

116. Włostowice, pow. Kazimierza Wielka, stan. D:

A. 48/31, x=5559,320, y=4468,200. B. Duży fragment erozyjnej terasy lewego brzegu doliny Szreniawy, wcinający się głęboko w dolinę zalewową rzeki. Na rozległym, wyłożonym czarnoziemem wypłaszczeniu cypla, ok. 10—15 m nad łąkami dolinnymi, znajduje się wielokulturowa osada z przewagą materiału kultury przeworskiej z okresu późnolateńskiego i rzymskiego. Ponadto wystąpiły zabytki neolityczne (m. in. kultury ceramiki wstęgowej rytej), kultury trzcinieckiej i z okresu wczesnośredniowiecznego. Rozrzut materiału na stanowisku ok. 250×400 m.

117. Włostowice, pow. Kazimierza Wielka, stan. E:

A. 48/31, x=5559,500, y=4468,800. B. Załom terasy lewego brzegu doliny Szreniawy. Badania utrudnione ze względu na zwartą zabudowę wsi. Obok dawnego dworu obecny jego mieszkaniec wykopał piwnicę, natrafiając na jamę z okresu rzymskiego. W profilu jamy widoczna warstwa spalenizny (polepa i węgle). Wydobyto z profilu kilka fragmentów ceramiki siwej. W sąsiedztwie obiektu kilka skorup wczesnośredniowiecznych i średniowiecznych.

118. Włostowice, pow. Kazimierza Wielka, stan. G:

A. 48/31, x=5559,725, y=4468,870. B. Podnóże południowych stoków dużego garbu wysoczyzny, biegnącego równolegle do doliny Szreniawy. W pobliżu budynków gospodarczych PGR-u nikłe ślady osadnictwa prahistorycznego.

119. Włostowice, pow. Kazimierza Wielka, stan. F:

A. 48/31, x=5559,250, y=4469,350. B. Niewielki cypel lewej terasy Szreniawy na granicy Włostowic i Koszyc, w obrębie zwartej zabudowy wsi. Wyniesienie ponad łąki doliny zalewowej ok. 5—6 m. Na powierzchni cypla (prześczeń 100×150 m) wolnej od zabudowań odkryto skorupę późnolateńską oraz kilka skorup wczesnośredniowiecznych. Podobno w tym miejscu przed kilku laty wyorano kości ludzkie.

Z miejscowości Włostowice pochodzi złoty skarb odkryty w poł. XIX w. Miejsca znalezienia nie udało się ustalić²⁵.

120. Koszyce, pow. Kazimierza Wielka, stan. B:

A. 48/31, x=5560,000, y=4469,750. B. Cypel wysoczyzny, górujący od W nad rozwidleniem szosy do Kazimierzy Wielkiej i do Sandomierza. Cypel ten, usytuowany na osi NW—SE, stanowi drugie pasmo wzniesień, licząc od doliny Szreniawy. Na jego wypłaszczeniu nikłe ślady osadnictwa prahistorycznego.

121. Koszyce, pow. Kazimierza Wielka, stan. A:

A. 48/31, x=5558,875, y=4469,875. B. Tuż na południowy wschód od zwartej zabudowy Koszyc, w okolicy cmentarza. W największym przewężeniu doliny Szreniawy cypłowato uformowany, zachowany fragment jej lewej terasy wcina się w dolinę zalewową. Na wypłaszczeniu cypla, na przestrzeni ok. 400×300 m, niezbyt liczny materiał zabytkowy ze zdecydowaną przewagą ułamków naczyń późnorzymskich. Ponadto kilka skorup kultury łużyckiej oraz kilka wczesnośredniowiecznych. Stanowisko to znane jest jako cmentarzysko z okresu rzymskiego (ryc. 3: 1)²⁶.

²⁵ A. Żaki, *Początki rozwoju kultury łużyckiej w dorzeczu górnej Wisły*, „Annales UMCS”, dz. F, t. 3: 1950, s. 177 (tam dalsza literatura).

²⁶ Wielowiejski, *Przemiany...*, s. 329 (tam dalsza literatura). Cytowana pra-

Ryc. 4. Łąpszów, pow. Kazimierza Wielka, stan. C — kopiec

122. Sokołowice, pow. Kazimierza Wielka, stan. A:

A. 48/31, $x=5558,120$, $y=4470,720$. B. Miejsce, w którym dolina Szreniawy łączy się z doliną zalewową Wisły, a terasa jest terasą równocześnie Szreniawy i Wisły, na lewym brzegu tych rzek. Wysokość nad doliną ok. 10 m. Stanowisko znajduje się na eksponowanym fragmencie terasy, ograniczonym od SW doliną Szreniawy, a od SE doliną Wisły, między zabudowaniami wsi. W rozrzucie 120×80 m nieliczne ślady osadnictwa z okresu późnolateńskiego i średniowiecza.

123. Sokołowice, pow. Kazimierza Wielka, stan. B:

A. 48/31, $x=5558,900$, $y=4471,100$. B. Załom lewej terasy Wisły. Terasa ta kończy się na granicy Sokołowic i Malkowic, dalej z biegiem Wisły wysoczyzna podchodzi bezpośrednio nad dolinę zalewową. Zachowany fragment terasy rozczłonkowany jest na kilka pagórków. Wzniesienie nad doliną zalewową ok. 10—12 m. Na dość dużej przestrzeni (ok. 350×250 m) występuje nieliczny materiał zabytkowy, wśród którego wyróżniono kilka fragmentów późnoneolitycznych, fragment naczynia kultury mierzanowickiej oraz skorupy z początków wczesnego średniowiecza (m. in. ceramika „biała”). Duża część materiału nieokreślona.

124. Malkowice, pow. Kazimierza Wielka, stan. A:

A. 48/31, $x=5559,850$, $y=4472,900$. B. Tzw. Grodzisko. Stanowisko znane w literaturze²⁷. Wysokie wzniesienie, silnie wyodrębnione, górujące bezpośrednio nad do-

ca wymienia również skarb denarów z Koszyc, nie udało się jednak miejsca tego znaleziska zlokalizować.

²⁷ K. Godłowski, *Nowe materiały z okresu późnolateńskiego i rzymskiego z Małopolski*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 26: 1959 z. 4, s. 338; J. Machnik, *Sprawozdanie z badań powierzchniowych lewobrzeżnej terasy Wisły na odcinku Igotomia—Sandomierz*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 4: 1957, s. 155.

liną zalewową Wisły, opadające ku niej stromymi stokami o wystawie SW i SE. Szczyt wzniesienia to rozległa płaszczyna; w jej wschodniej części znajduje się stanowisko archeologiczne. Materiał (w całości z późnego okresu rzymskiego) występuje na przestrzeni ok. 150×250 m. Wysokość ponad doliną Wisły ok. 60 m.

125. Wroczków, pow. Kazimierza Wielka, stan. A:

A. 48/31, x=5558,400, y=4467,275. B. Cypel prawej terasy Szreniawy, na granicy Książnic Wielkich i Wroczkowa. Jest zachowany szczątkowo — od załomu terasy do progu wysoczyzny odległość wynosi ok. 100 m. Na powierzchni tego cypla występuje liczny materiał kultury przeworskiej z okresu rzymskiego.

126. Wroczków, pow. Kazimierza Wielka, stan. B:

A. 48/31, x=5558,165, y=4467,275. B. Wysunięty ku dolinie zalewowej Szreniawy cypel wysoczyzny wchodzący bezpośrednio nad tę dolinę. Na jego wschodnich i południowych stokach nieliczny materiał ceramiczny: neolityczny, późnorzymski, średniowieczny i nieokreślony.

127. Wroczków, pow. Kazimierza Wielka, stan. D:

A. 48/31, x=5558,450, y=4468,000. B. Ostatni, szczątkowo zachowany fragment niskiej terasy Szreniawy, na prawym brzegu rzeki. Fragment ów posiada kształt cypla, stosunkowo niewielkiego, którego załom wznosi się ok. 4 m ponad dolinę zalewową. Cypel ten zajęty jest przez współczesną zabudowę wsi. Na jego powierzchni, głównie przy załomie, występuje niezbyt liczny materiał zabytkowy, głównie wczesnośredniowieczny i średniowieczny. Odkryto również jedną lub dwie skorupy, prawdopodobnie późnołużyckie.

128. Wroczków, pow. Kazimierza Wielka, stan. C:

A. 48/31, x=5558,075, y=4468,450. B. Północna krawędź garbu wysoczyznowego oddzielającego dolinę Szreniawy od doliny Wisły. Na niewielkim cyplu, tuż nad stokiem, na przestrzeni ok. 150×100 m odkryto kilka bliżej nie określonych skorup neolitycznych. Ewentualne ślady osadnictwa późnorzymskiego.

129. Morsko, pow. Kazimierza Wielka, stan. A:

A. 48/31, x=5557,450, y=4467,750. B. Czapa wysoczyzny — kulminacja wododziału Wisły i Szreniawy. Na niewielkiej przestrzeni, na grzbiecie garbu oddzielającego te dwie rzeki niewielka ilość materiału ceramicznego wczesnośredniowiecznego i 1 ułamek późnorzymski.

130. Morsko, pow. Kazimierza Wielka, stan. B:

A. 48/31, x=5557,280, y=4468,750. B. Granica wododziału Wisły i Szreniawy. Wzniesienie nad doliną Wisły ok. 45 m. Tuż nad urwistymi stokami opadającymi ku tej dolinie, nad lewym zakolem Wisły, znaleziono fragment ucha naczynia późnorzymskiego.

131. Witów, pow. Kazimierza Wielka, stan. D:

A. 48/31, x=5557,350, y=4469,500. B. Koniec wododziału Wisły i Szreniawy. Dominujące nad okolicą wzgórze, opadające urwistymi stokami S i E ku dolinom obu rzek. Od tego wzgórza odchodzi ku E niższy, wąski, językowaty garb, na końcu którego znajduje się znane grodzisko kultury łużyckiej. W szczytowej partii wzgórza, na przestrzeni ok. 250×350 m występuje bogaty materiał zabytkowy, odpowiadający chronologicznie grodzisku. Osada lub cmentarzysko ludności kultury łużyckiej, związane prawdopodobnie ze wspomnianym grodziskiem. Ponadto na sta-

Ryc. 5. Widok na grodzisko kultury łużyckiej w Witowie ze stanowiska Witów D

nowisku stwierdzono nieliczne ślady osadnictwa ludności kultury pucharów lejowatych (ryc. 5).

132. Witów, pow. Kazimierza Wielka, stan. C:

A. 48/31, $x=5557,850$, $y=4469,620$. B. Wschodnia krawędź garbu oddzielającego dolinę Wisły od doliny Szreniawy, opadająca stromymi stokami ku dolinie obu tych rzek. Słabe ślady osadnictwa późnorzymskiego i średniowiecznego.

133. Witów, pow. Kazimierza Wielka, stan. B:

A. 48/31, $x=5557,950$, $y=4469,350$. B. Lokalne wypłaszczenie wysoczyzny bezpośrednio nad przewężeniem doliny Szreniawy, naprzeciw stanowiska A w Koszycach. Ponad stromym stokiem opadającym ku dolinie zalewowej tej rzeki nikłe ślady osadnictwa, prawdopodobnie kultury łużyckiej.

134. Witów, pow. Kazimierza Wielka, stan. A:

A. 48/31, $x=5558,300$, $y=4469,075$. B. Wąski cypel wysoczyzny, usytuowany na osi SW—NE, wchodzący bezpośrednio nad dolinę zalewową Szreniawy. Na jego wypłaszczeniu oraz na północnym i wschodnim stoku występował w rozrzucie ok. 150×300 m materiał zabytkowy (bliżej nie określony neolit i średniowiecze)²⁸.

²⁸ Stanowisko to znane jest jako Koszyce 1. Por. Machnik, *Sprawozdanie...*, s. 155. Z miejscowości Witów znany jest ponadto skarb denarów i inne znaleziska. Miejsca ich znalezienia nie dało się ustalić. Zob. Godłowski, *Nowe materiały...*, s. 338; Wielowiejski, *Przemiany...*, s. 389 (tam dalsza literatura).

Badania powierzchniowe nad dolną Szreniawą dostarczyły szeregu informacji o kształtowaniu się stref osadnictwa prahistorycznego. W odniesieniu do osadnictwa neolitycznego badania obecne potwierdziły w zasadzie przeprowadzoną rekonstrukcję stref zasiedlenia i eksploatacji środowiska naturalnego, typowych dla poszczególnych kultur tej epoki²⁹.

W efekcie powyższych badań w znacznym stopniu powiększona została liczba znanych z tych terenów stanowisk archeologicznych. Okazuje się, że obszary lessowe, uważane za dobrze poznane, zawierają ciągle olbrzymi zasób nie znanych dotąd źródeł. Porównując obszar dorzecza dolnej Szreniawy z jej dorzeczem górnym i środkowym oraz z dorzeczem Dłubni, można zauważyć jego szczególną rolę w osadnictwie następującym po neolicie. Obszar ten, kilkakrotnie mniejszy od obszaru wspomnianych dorzeczy, dostarczył w sumie blisko połowy punktów osadniczych z tego okresu. Preferowanie omawianego obszaru przez osadnictwo kultur epoki brązu i żelaza uwidacznia się zwłaszcza od okresu późnolateńskiego i rzymskiego i trwa do czasów historycznych. Ciężar osadnictwa na lessach Wyżyny Małopolskiej przesuwają się wyraźnie na wschód.

JACEK RYDZEWSKI

FIELD SURVEY AND VERIFICATION IN THE LOWER SZRENIAWA BASIN

Detailed field survey of the Lower Szreniawa basin was conducted in the Spring and Autumn, 1970. The area examined lies in the so-called Działy Proszowickie (south-western part of the Nida Trough). The research lasted 10 weeks and covered an area of about 115 sq. km. As a result, 134 archaeological sites have been discovered or verified. They include 19 sites of the Danubian I culture, 26 of the Lengyel culture, 27 of the Funnel Beaker culture, 6 of the Radial Decorated Pottery culture, 1 of the Corded Ware culture, 17 from the Early Bronze Age, 14 of the Trzciniec culture, 34 of the Lusatian culture, 17 from Late La Tène period, 70 from the Roman period and 23 from the Early Middle Ages. Description of each site (i.e. their position, topographical localization, notes on the discovered materials) is given in the catalogue of the sites.

Translated by Jacek Rydzewski

²⁹ Por. J. Kruk, *Przemiany form zasiedlenia i eksploatacji środowiska naturalnego w neolicie na lessach Wyżyny Małopolskiej*, Kraków 1970 (praca doktorska w maszynpisie).